Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle pankkituesta 16.11.1999

OY EDITA AB, HELSINKI 1999

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO EDUSKUNNALLE PANKKITUESTA

1 JOHDANTO JA YHTEENVETO 5

2 SUOMEN PANKKISEKTORIN KEHITYS 1990-LUVULLA 7

2.1 Toimintaympäristö 7

2.2 Pankkisektorin rakenne 7

2.3 Pankkisektorin kannattavuus 11

2.4 Pankkien kannattavuusnäkymät 19

3 MYÖNNETTY PANKKITUKI JA SEN PALAUTUMINEN 22

4 TUKEA SAANEIDEN YHTIÖIDEN TILANNEARVIOINTI 24

4.1 Yrityspankki Skop Oyj, selvitystilassa 24

4.2 Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-Silta Oy, selvitystilassa 25

4.3 Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oyj 25

4.4 FennoScandia Ltd, selvitystilassa 29

4.5 GGF Asset Management S.A. 29

4.6 Resolution-yhtiöt 29

5 PANKKITUELLE ASETETTUJEN EHTOJEN TOTEUTUMINEN 30

5.1 Asetetut ehdot 30

5.2 Tuen vastikkeellisuusvaatimus 30

5.3 Tuen läpinäkyvyys, vahingonkorvausoikeudenkäynnit 34

6 VALTIONTALOUDEN TARKASTUSVIRASTON RAPORTTI 36

7 TOIMENPITEET RAHOITUSJÄRJESTELMÄKRIISIEN ESTÄMISEKSI 38

LIITTEET: Keskeiset pankkitukitapahtumat (liite 1)
Pankkitukitaulukko (liite 2)
Oikeudenkäynnit (liite 3)

1 JOHDANTO JA YHTEENVETO

Eduskunta edellytti vastauksessaan EV 200/1998 vp hallituksen esitykseen laeiksi eräistä viitekoroista sekä korkolain muuttamisesta HE 176/1998 vp, että valtioneuvosto antaa vuoden 1999 aikana selonteon eduskunnan pankkituen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä vastikkeellisuutta koskevien ehtojen toteutumisesta. Eduskunta edellytti, että selonteossa tulee antaa selvitys Valtiontalouden tarkastusviraston suorittamasta Suomen Säästöpankin liiketoiminnan luovutuksessa noudatetun menettelyn laillisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden tarkastuksesta. Selonteossa tulee lisäksi arvioida eri pankeille ja pankkiryhmittymille myönnetyn pääomatuen ehtojen tarkoituksenmukaisuus kokonaistaloudelliselta kannalta.

Suomen pankkisektori on käynyt läpi voimakkaan rakennemuutoksen 1990-luvulla. Pankkisektorin tappiot vuosina 1991 - 1995 olivat yhteensä 34,2 miljardia markkaa. Samaan aikaan pankkisektorin koko, taseiden yhteenlasketulla loppusummalla mitattuna, pieneni 802 miljardista markasta 617 miljardiin markkaan eli yhteensä 185 miljardia markkaa. Suomea kohdannut syvä lama 1990-luvun alussa heikensi koko sektorin kannattavuutta ja lisäsi painetta pankkisektorin rakenteen muutokselle. Syksyllä 1991 kävi ilmeiseksi, että Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin (Skop) riskikeskittymät ylittivät pankin taloudellisen kantokyvyn. Syntyneet ongelmat aiheuttivat luottamuspulan kotimaisilla rahoitusmarkkinoilla. Suomen Pankki joutui ottamaan Skopin haltuunsa 19.9.1991. Skopin ongelmat johtivat lopulta myös luottamuspulaan säästöpankkien osalta. Säästöpankkiryhmän tavoitteena oli vastata syntyneeseen luottamuspulaan muodostamalla yksi valtakunnallinen suurpankki. Tavoite toteutui Suomen Säästöpankin perustamisella. Osa säästöpankeista jäi muodostettavan pankin ulkopuolelle. Vuonna 1992 oli nähtävissä, että syventynyt lama johtaa Suomen rahoitusjärjestelmää kokonaisuudessaan uhkaavaan kehitykseen. Suomen Säästöpankista ei muodostunut riittävän vahvaa pankkia voidakseen selvitä omin toimin ongelmistaan. Valtion vakuusrahasto perustettiin keväällä 1992 voimaan tulleella lainsäädännöllä.

Valtion vakuusrahaston hallintoneuvoston ja eduskunnan pankkituelle asettamissa ehdoissa on keskeisenä periaatteena ollut myönnetyn tuen vastikkeellisuus. Vastikkeellisuusvaatimus on tarkoittanut lähinnä sitä, että suorasta pääomatuesta (osakesijoitukset, pääomatodistusten merkintä) pyritään saamaan takaisin niin paljon kuin mahdollista. Tuen myöntämisen pääperiaatteena on lisäksi ollut valtion vaikutusvallan takaavan omistuksen hankinta tuettavassa pankissa ja että valtion omistusosuus on oikeassa suhteessa arvoaan menettäneeseen vanhaan omistukseen nähden. Valtion vakuusrahastosta annetun lain mukaista tukea on myönnetty lähes yksinomaan säästöpankkiryhmälle. Valtion vaikutusvallan takaava omistusehto on toteutunut kaikissa vakuusrahastolain säännösten perusteella tuetuissa pankeissa. Vanhojen omistajien taloudellisen vastuun toteuttamista rajoitti Skopin kohdalla lähinnä säästöpankkien huomattava Skop-omistus. Suomen Säästöpankkiin liittyneiden pankkien omat pääomat sen sijaan käytettiin tappioiden kattamiseen ensimmäisen tukipäätöksen ehtona. Kansallis-Osake-Pankki (KOP) korvasi Valtion vakuusrahastolle erillissuorituksella STS-Säätiön KOP:lta saaman STS-osakkeiden kauppahinnan. Muille osakkeenomistajille KOP maksoi arvopaperimarkkinalain mukaisen hinnan.

Vastikkeellisuusvaatimus on toisaalta tarkoittanut tuen korollisuutta. Koronmaksua on rajoittanut pankkisektorin toiminnan tappiollisuus vuosina 1991 - 1995. Pankin

ensisijaiseen omaan pääomaan luettaville pääomasijoituksille on voinut maksaa korkoa ainoastaan voitonjakokelpoisista varoista. Valtio sijoitti pankkeihin vuonna 1992 yhteensä 7 912 miljoonaa markkaa luottolaman torjuntaan tarkoitettuina pääomasijoituksina. Pääomasijoituksiin liitettiin takaisinmaksua nopeuttavaksi tarkoitettuna ehto, jonka mukaan valtiolla olisi ollut oikeus vaihtaa pääomasijoitus pankin osakkeisiin tai muihin vastaaviin omistuksen tuoviin arvopapereihin mikäli sijoituksen korko on maksamatta 1 080 päivältä. Kolmen vuoden ajanjakso arvioitiin olevan riittävä pankkien omille saneeraustoimenpiteille. Kaikki pankit ovat maksaneet saamansa luottolamatuen takaisin Yrityspankki Skop Oyj:ltä myöhemmin saatavaa palautusta lukuun ottamatta.

Eduskunnan asettama pankkituen houkuttelevuutta koskeva ehto on käytännössä toteutunut. Osoituksena tästä on mm. se, että Kansallis-Osake-Pankki, Suomen Yhdyspankki Oy (SYP) ja Osuuspankkien Vakuusrahasto luopuivat valtion periaatepäätöksistä, joilla valtio olisi tarvittaessa taannut näiden osapuolten varainhankinnan. Takausten lopullisiin päätöksiin valtioneuvosto ja Valtion vakuusrahasto olisivat ennakkoilmoituksen mukaan asettaneet vastaavat ehdot, jotka olivat voimassa jo myönnetyille pankkitukivaroille.

Kokonaisuudessaan pankkituki on voitu eduskunnan asettamin ehdoin myöntää tavalla, joka on mahdollistanut pankkisektorin omin toimin toteutetun saneerauksen niin, että laajemmat pankkien haltuunottotoimenpiteet on voitu välttää.

Valtion vakuusrahastosta annetun lain nojalla tukea saaneissa pankeissa tehdyt erityistarkastukset ovat johtaneet eduskunnan tahdon mukaisesti useisiin vahingonkorvausoikeudenkäynteihin. Oikeudenkäyntien tarkoituksena on ollut toisaalta saada vahinkoa aiheuttaneet teoistaan vastuuseen ja toisaalta saada ohjeistusta sille, miten on tulkittava pankkien toimintaa ohjaavia lakeja ja muuta normistoa.

Suomen Säästöpankki - SSP Oy:n liiketoiminnan myynti lokakuussa 1993 toteutettiin Valtion vakuusrahaston ja sen neuvonantajien mukaan silloisissa olosuhteissa parhaaseen mahdolliseen hintaan. Kokonaisuuteen vaikutti merkittävästi Suomen Säästöpankin nopeasti heikentynyt taloudellinen asema ja siitä johtuva syvenevä luottamuspula pankin toimintaan sekä asiakkaiden että pankkia rahoittavien tahojen osalta. Kauppahinnasta suhteessa pankin todelliseen arvoon julkisuudessa esitetyt arviot ovat osittain perustuneet vääriin ja myyntiajankohdasta irrallisiin laskelmiin. Asiaankuuluvat oikeat tiedot tulivat julkisiksi 22.10.1998, kun ns. SSP-asiakirjojen salassapitoajanjakso päättyi. Valtiontalouden tarkastusvirasto on raportissaan käsitellyt eri ajankohtien laskelmia, joilla ei ole yhteyttä lokakuun 1993 myyntipäätökseen.

Pankkituesta merkittävin osa on kanavoitunut Suomen Säästöpankin liiketoiminnan myynnin yhteydessä perustetulle Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal -konsernille, johon vuonna 1995 liitettiin myös Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-Silta Oy:ksi muutettu Siltapankki Oy. Omaisuudenhoitoyhtiöille asetettiin vakuusrahastolakia syksyllä 1993 muutettaessa tavoite, jonka mukaan yhtiöiden toiminnasta aiheutuisi valtiontaloudelle mahdollisimman vähäinen rasitus. Eduskunnan talousvaliokunta korosti lakimuutokseen liittyvässä mietinnössään, että omaisuudenhoitoyhtiön omaisuuden realisointiaika on ko. yhtiön kannalta keskeinen. Valiokunta totesi, että yhtiön toiminta-ajatuksena ei saa olla mahdollisimman nopea omaisuuden rahaksi muuttaminen ja että yhtiön hallussa olevan omaisuuden realisointi tulee toteuttaa

edullisimmalla mahdollisella tavalla ja ajankohtana, jolloin menetykset voidaan minimoida. Kiinteistötalouden instituutti on selvityksessään todennut, että Arsenalin kiinteistöliiketoiminta on kokonaisuutena arvioiden onnistunut hyvin ottaen huomioon kiinteistömarkkinoilla vallinnut tilanne, yhtiön kiinteistövarallisuuden laatu ja luonne sekä toimintaan jatkuvasti kohdistuneet ulkoiset paineet.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta valtuutti tammikuussa 1999 valtiovarainministeriön nopeuttamaan Arsenalin alasajoa noin vuodella. Nopeutetun alasajon toteuttamiseen liittyy Arsenalin jakautuminen, yhtiön perittävien ja jälkiperittävien sekä elvytettäviltä asiakkailta olevien saatavien myynti. Alasajon tavoitteiden toteutuessa voidaan nyt esittää melko luotettava arvio pankkituen tappioista.

Kokonaistappiot pankkituesta ilman korkomenoja ovat arviolta noin 33 miljardia markkaa. Suomen Pankin osuus tappioista on noin 4 miljardia markkaa ja valtion sekä Valtion vakuusrahaston noin 29 miljardia markkaa. Arvio perustuu noin 5,7 miljardin markan lisäpalautuksiin maksetussa tuessa sekä Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oyj:lle myönnettyjen jäljellä olevien 9 miljardin markan takausten raukeamisiin.

2 SUOMEN PANKKISEKTORIN KEHITYS 1990-LUVULLA

2.1 Toimintaympäristö

Suomen 1990-luvun alussa alkanut poikkeuksellisen syvä lama oli keskeinen pankkien toimintaympäristössä tapahtunut muutos, joka kertaluonteisesti heikensi koko sektorin kannattavuutta ja samalla lisäsi painetta Suomen pankkisektorin rakenteen muutokselle. Rahoitusjärjestelmän vakauden turvaamiseksi valtio on joutunut osallistumaan toteutuneisiin uudelleenjärjestelyihin. Vaikka jotkut järjestelyt sektorilla olisivat ilman kriisiä jääneet toteutumatta, pankkikriisin voidaan katsoa nopeuttaneen rakennemuutosta, joka olisi väistämättä ollut edessä toimintaympäristössä käynnissä olleiden ja vielä jatkuvien luonteeltaan pysyvämpien muutosten takia. Muutokset saivat alkunsa viime vuosikymmenen lopulla aloitetusta sääntelyn purkamisesta ja sitä seuranneesta kansainvälistymisestä, jota euroon siirtyminen olennaisesti nopeutti 1990-luvulla. Lisäksi teknologian kehittyminen on ollut keskeinen tekijä, joka osaltaan on nopeasti muuttamassa pankkien toimintamuotoja.

Kaikkien edellä mainittujen tekijöiden vaikutuksesta kilpailu pankki- ja rahoitussektorilla on kiristynyt olennaisesti. Kehitykseen ovat liittyneet myös niin sanotut toimialaliukumat, joiden myötä pankit ovat kohdanneet kilpailupainetta myös muilta sektoreilta. Pankkisektori on omilla toimillaan – erityisesti tehokkuuden parantamisella ja korvaavia tuottoja etsimällä – pystynyt kilpailun kiristymisestä huolimatta parantamaan tasaisesti kannattavuuttaan. Pankkikriisin jälkeen talouden poikkeuksellisen pitkään jatkunut kasvu on ollut välttämätön edellytys pankkien kannattavuuden kohentumiselle.

2.2 Pankkisektorin rakenne

Pankkisektorin 1990-luvun rakennemuutoksen taustalla olevat tekijät liittyvät keskeisesti pankkikriisiin ja koko rahoitusalalla käynnissä olevaan laajamittaiseen rakennemuutokseen. Merkittävin pankkikriisistä suoraan aiheutunut muutos oli säästöpankkiryhmän osuuden huomattava supistuminen. Viranomaisten kriisinaikaiset

toimenpiteet vaikuttivatkin pankkisektorin rakenteeseen lähinnä säästöpankkien uudelleenjärjestelyn kautta (kuvat 1 - 2).

KUVAT 1 – 2. Pankkien markkinaosuudet vuosina 1990 ja 1998, %

Vuosi 1990 (taseen koon perusteella, yht. 791 mrd mk)

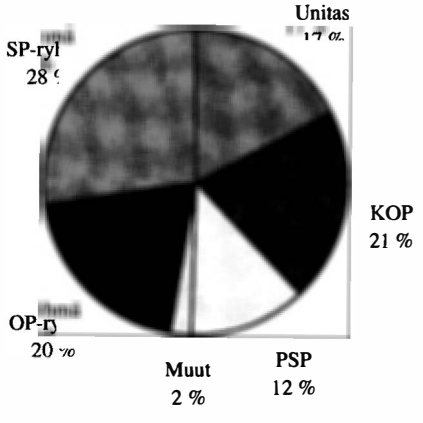

Vuosi 1998 (taseen koon perusteella, yht. 640 mrd mk, %)

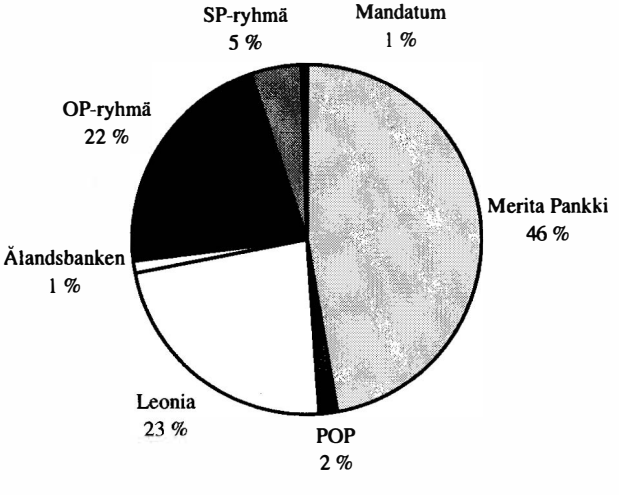

Pankkien välisten fuusioiden määrä nousi 1990-luvulla poikkeuksellisen suureksi. Liikepankkien kesken toteutettiin kaikkiaan viisi fuusiota. Fuusioiden lisäksi ja osin myös niiden kautta ulkomaisten pankkien markkinaosuudet ovat selvästi kasvussa. Vuoden 1999 aikana on edelleen vireillä kaksi suurfuusiota MeritaNordbankenin ja norjalaisen Christiania Bank og Kreditkassen sekä Leonia Oyj:n ja Sampo Oyj:n kesken (taulukko1). Yhteenliittymien seurauksena pankkisektorin rakenne on Suomessa melko keskittynyt, MeritaNordbankenin markkinaosuuden oltua 46 prosenttia vuoden 1999 kesäkuussa taseen loppusummalla mitattuna.

TAULUKKO 1. Suomen pankkisektorin rakennemuutos 1990-luvulla.

Vuosi	Tapahtuma
1991	Suomen Pankki otti SKOPin haltuunsa
	Kaikkiaan 64 säästöpankkifuusion toteutuminen ja säästöpankkien lukumäärän putoaminen 86:een
1992	Säästöpankkiryhmän jakautuminen Suomen Säästöpankki-SSP Oy:ksi (43 säästöpankkia) ja itsenäisiksi säästöpankeiksi (40 pankkia)
	KOP:n ja STS-Pankki Oy:n yhdistyminen
1993	SSP:n liiketoiminnan myyminen KOP:lle, osuuspankeille, PSP:lle ja SYP:lle
1995	Unitas Oy:n ja KOP:n yhdistyminen Merita Oy:ksi
	Yrityspankki SKOPin terveiden osien myyminen Svenska Handelsbankenille
1997	Osuuspankkien yhteenliittymän syntyminen 249 osuuspankin ja OKO:n kesken sekä 40 osuuspankin eroaminen ryhmästä Paikallisosuuspankkiryhmäksi
	Merita Oyj:n ja Nordbankenin yhdistyminen MeritaNordbanken-konserniksi
1998	Interbank Oy:n ja Mandatum Oy:n yhdistyminen Mandatum Pankki Oy:ksi
	Postipankki Oy:n ja Suomen Vientiluotto Oy:n yhdistyminen Leonia Oyj:ksi
1999	MeritaNordbanken teki ostotarjouksen norjalaisesta Christiania Bank og Kreditkassesta
	Leonia Oyj:n ja Vakuutusyhtiö Sampo Oyj:n yhdistyminen

Erityisesti kilpailuolosuhteiden kiristymisen ja 1990-luvun alun heikon kannattavuuden takia pankit ovat pyrkineet karsimaan kustannuksia ja tehostamaan toimintojaan. Teknisen kehityksen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen on luonut tälle hyvät edellytykset. Suoraan tähän kehitykseen liittyvät pankkien konttoreiden ja henkilöstön määrän vähentyminen ja vastaavasti verkkopalveluyhteyksien lisääntyminen (kuvat 3-4). Aivan viime aikoina pankit ovat alkaneet hyödyntää palveluntarjonnassaan laajemmin myös matkapuhelinteknologiaa.

KUVAT 3 – 4. Pankkisektorin palveluverkoston rakennemuutos 1990-luvulla

Pankkien konttoreiden sekä asiakkaiden ja pankin välisten tietoyhteyksien kehitys

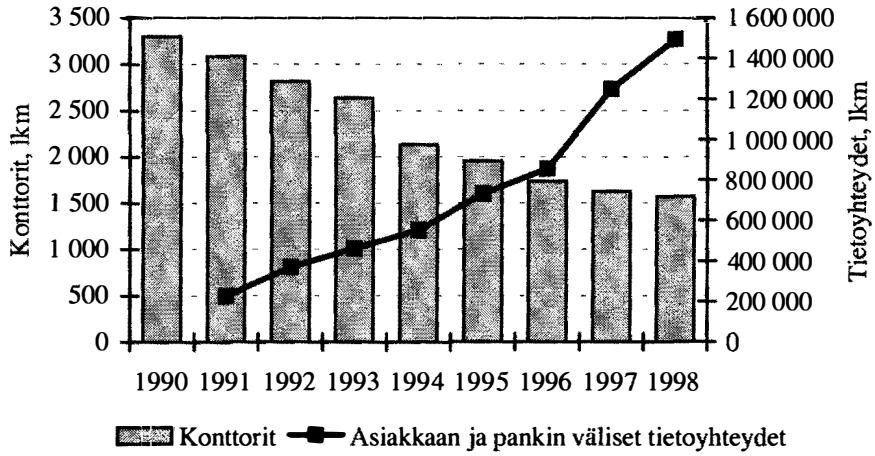

Pankkien konttoreiden ja henkilöstön määrän kehitys

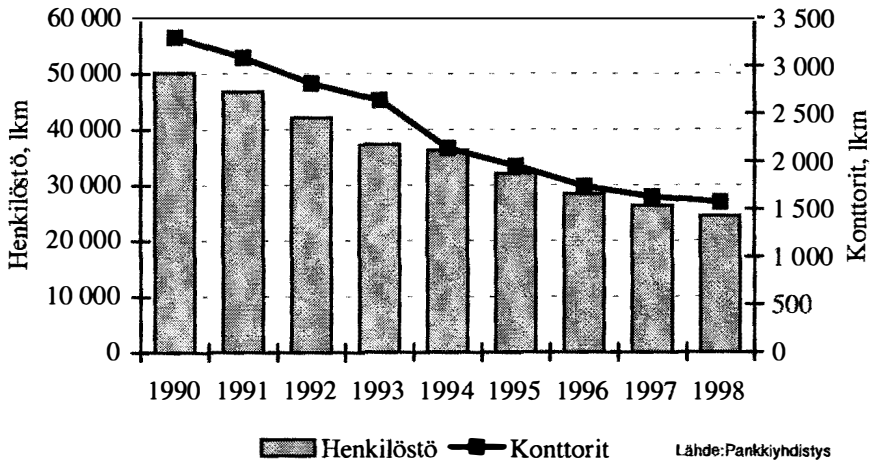

Lähde:Pankkiyhdistys

2.3 Pankkisektorin kannattavuus

Pankkien kannattavuuden kehitys on ollut hyvin suhdanneriippuvaista. Talouskasvun jatkuminen pitkään on siten luonut pohjan pankkien kannattavuuden kohentumiselle. Pankkien kannalta erityisesti asiakkaiden omavaraisuuden kohentuminen ja varallisuusarvojen nousu ovat näkyneet myyntivoittoina ja luottotappioiden pienenemisenä. Myös palkkiotuottojen osuuden kasvu on ollut huomattavaa. Rahoituskatekin kasvoi vuosina 1996 - 1999 tasaisesti luotto- ja talletuskantojen kasvaessa, huolimatta korkomarginaalin supistumisesta. Pankit ovat myös kuluja karsimalla ja uusia tuottoja hankkimalla pystyneet parantamaan kannattavuuttaan.

Pankkien tuloskehitys kohentunut

Talletuspankkien yhteenlaskettu liikevoitto on vuodesta 1996 lähtien kohentunut tasaisesti. Pankkien tuloksia ovat parantaneet erityisesti pienentyneet luotto- ja takaustappiot, arvopaperikaupan kohentunut tulos sekä rahoituskatteen kasvu (kuvat 5-6 ja taulukko 2). Kotimaisten pankkien kannattavuuden parantumisen lisäksi tuloksessa näkyy MeritaNordbanken-fuusio. Pankkisektorin kannattavuuden parantuessa pankit ovat pystyneet Yrityspankki Skop Oyj:tä lukuun ottamatta maksamaan valtion pääomasijoitukset täysimääräisesti takaisin valtiolle.

Pankkien rahoituskate on kohentunut jonkin verran huolimatta korkomarginaalin kaventumisesta. Tämä johtuu ennen muuta pankkien luottokannan voimakkaasta kasvusta vuosina 1998 ja 1999. Luottojen kasvu on ollut selvästi suurempaa kuin talletusten kasvu. Luottokannan kasvu on johtunut pitkään myönteisinä jatkuneista talousnäkymistä sekä alhaisesta ja vakaana pysyneestä korkotasosta. Järjestämättömien ja huonotuottoisen saamisten kannan supistuminen on vaikuttanut rahoituskatteeseen myönteisesti.

Pankkien vuonna 1996 alkanut peruskannattavuuden selvä kohentuminen jatkui kuluvan vuoden alkupuolella. Tuotoissa on rahoituskatteen suhteellisen osuuden supistuessa näkynyt arvopaperikaupan tulosten ja palkkiotuottojen kohentuminen. Yleisesti ottaen arvopaperivälityksen ja omaisuudenhoidon palkkiotuottojen kasvu on ollut prosentuaalisesti voimakasta. Korkotason alhaisuus nosti aina vuoden 1999 alkupuolelle asti pankkien hallussa olleiden valtion velkakirjojen arvoa ja kasvatti niiden myynnistä saatuja voittoja. Lisäksi arvopaperikaupan katetta kasvatti osakkeiden arvonnousu. Viime vuosien tuloksissa on kuitenkin huomattavia kertaluonteisia arvopaperien myynnistä saatuja voittoeriä.

Pankkisektorin liikevoitto oli 12,6 miljardia markkaa vuodelta 1998, kun lukuun otetaan koko MeritaNordbanken-ryhmä. Liikevoitto oli 10 miljardia markkaa vuodelta 1997. Kun MeritaNordbanken-konsernista lasketaan mukaan pelkkä Merita Pankki konserneineen, pankkien liikevoitto oli yhteensä 7,6 miljardia markkaa edellisvuoden tuloksen oltua 5,8 miljardia markkaa. Tulos oli lähes kaksi miljardia enemmän kuin vuoden 1997 liiketulos.

Vuoden 1999 alkupuoliskon tulos kasvoi 4,4 miljardiin markkaan, joka oli sekin edellisvuoden vastaavaa tulosta suurempi. Pankkien kannattavuuden yhtenä mittarina yleisesti käytetty oman pääoman tuotto oli vuonna 1998 keskimäärin noin 23 prosenttia, joka on kansainvälisessä vertailussa hyvä.

KUVAT 5 – 6. Pankkisektorin tuloskehitys vuosina 1990 - 1998, mrd mk

Pankkien liiketulos/-tappio, mrd mk

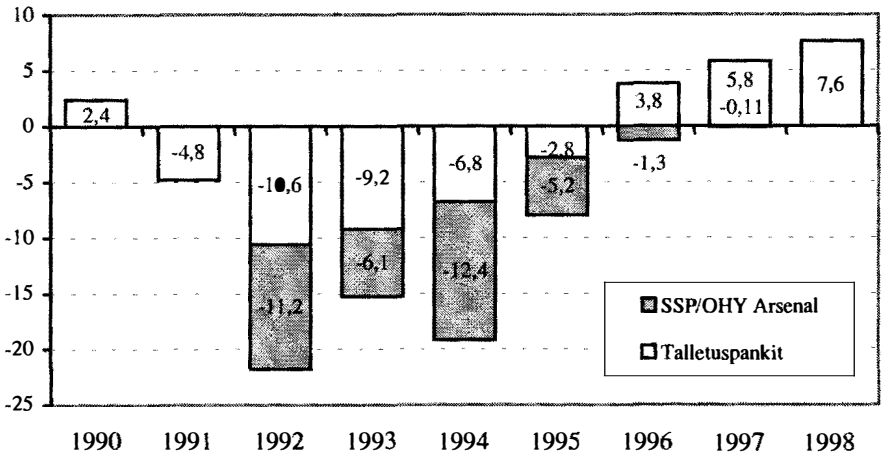

Pankkien luottotappiot, mrd mk

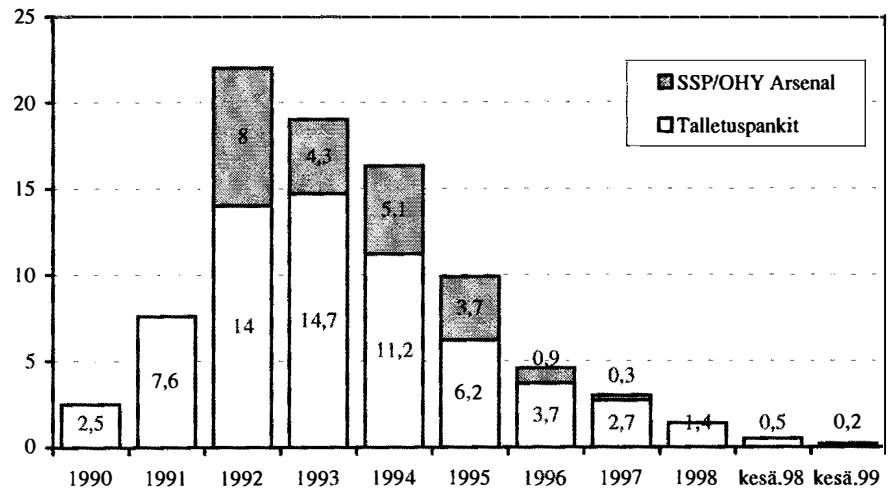

Lähde: Rahoitustarkastus

Taulukko 2: Pankkisektorin tuloslaskelman pääerät ja keskeisiä tunnuslukuja 1990-luvulla, mrd mk, %

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	kesä.98	kesä.99
Rahoituskate	15	13,9	10,7	13	13,7	12,4	11	12,5	13,6	6,7	6,8
Muut tuotot	10	10,3	9,5	9,7	8,6	8,2	10,2	7,9	8,4	4,5	4,3
Toimintakulut	17,9	18,7	14,9	15,3	16,4	15,5	12,8	10,9	11,5	5,9	5,8
Poistot	2,2	2,7	1,9	1,9	1,5	1,7	2,1	1,2	1,3	0,6	0,6
Luotto- ja takaustappiot	2,5	7,6	14	14,7	11,2	6,2	3,7	2,5	1,6	0,5	0,3
Liikevoitto/-tappio	2,4	-4,8	-10,6	-9,2	-6,8	-2,8	3,8	5,8	7,6	4,2	4,4
Järjestämättömät saamiset		41,8	55	35,9	25,4	19,6	12,3	8,3	5,6	7,4	5,4
Taseen loppusumma	791	802	689	727	668	617	578	657	641	638	641,9
Riskipainotetut saamiset		581	550	489	420	372	373	402	415	403	417
Tier 1 -vakavaraisuus, %		6,7	6,8	7	7,5	7,9	7,2	7,3	7,7	7,7	8,4
Vakavaraisuus, %		9,7	10,9	10,7	11,7	12	11,4	11,9	11,5	11,8	12,2
Korkomarginaali		4,67	5,27	5,45	4,91	4,76	4,13	4,3	3,96	4,24	3,39

* Eri vuosien luvut eivät kaikilta osin ole vertailukelpoisia rakennejärjestelyistä johtuen.

Lähde: Rahoitustarkastus

* MeritaNorbenkenista mukana ainoastaan Merita Pankki -Konserni

* Vuodesta 1992 eteenpäin pl. Siltapankki, SSP ja Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal

Pankkien kannattavuuteen vaikuttivat alkuvuonna pääsääntöisesti samat tekijät kuin aikaisemmin: luottotappioiden jatkuva pieneneminen ja toimintakulujen supistuminen samalla kun rahoituskate ja palkkiotuotot olivat suunnilleen vuoden takaisella tasollaan.

Pankkien arvopaperi- ja valuuttatoiminnan katteeseen sen sijaan on vaikuttanut odotetun heikentävästi vuotta aiempaan verrattuna euroon siirtyminen. Se on todennäköisesti pysyvästi vähentänyt pankkien valuuttatuottoja. Tämän lisäksi pankit ovat käyttäneet osakeomistuksistaan saadut myyntivoitot hyväkseen lähes täysin. Lisäksi pitkien korkojen kääntyminen nousuun vuoden 1999 puolivälissä poistaa tällä erää mahdollisuudet joukkolainojen arvonnoususta saataville tuotoille.

KUVA 7. Pankkien talletusten ja luotonannon sekä BKT:n kehitys 1990-luvulla, mrd mk

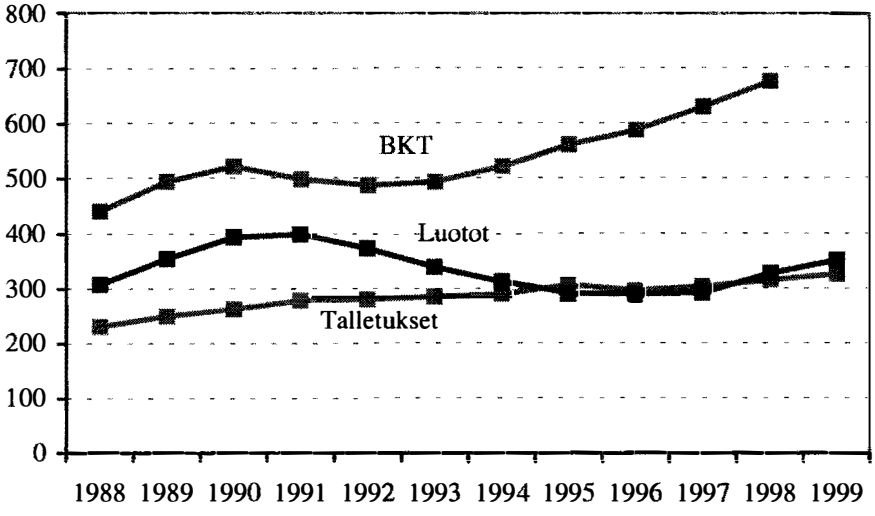

Rahoituskate kasvanut vuodesta 1996 tasaisesti

Vuoden 1998 aikana pankkien rahoituskatteisiin vaikuttivat myönteisesti pankkien taseiden kasvu ja luotonannon piristyminen, mikä kasvatti rahoituskatetta. Vuoden 1997 lopusta kesäkuuhun 1999 pankkien antolainauskanta kasvoi 291 miljardista markasta 345 miljardiin markkaan. Samaan aikaan yleisön markkatalletusten määrä kasvoi 291 miljardista markasta 317 miljardiin markkaan eli selvästi antolainausta vähemmän (kuva 7).

Pankkisektorin rahoituskate kasvoi vuoden 1998 lopussa 13,6 miljardiin markkaan, joka on yli miljardin edellisvuoden tasoa suurempi. Jos lukuihin otetaan mukaan pelkän Merita Pankin sijasta koko MeritaNordbanken-ryhmä, rahoituskate kasvoi selvästi vähemmän, 18,7 miljardista 19,1 miljardiin markkaan. Vuoden 1999 alkupuoliskon osalta sama kehitys jatkui luotonannon määrän kasvaessa voimakkaasti.

Rahoituksenvälityksen volyymin lisäksi suotuisaan kehitykseen on edelleen vaikuttanut järjestämättömien saatavien määrän selvä supistuminen.

Kokonaisuudessaan viimeaikaisessa rahoituskatteen kehityksessä heijastuu pankkikriisin aikana patoutuneen luottokysynnän nopea kasvu. Rakenteelliset syyt – erityisesti kilpailun kiristyminen ja otto- ja antolainauspuolen korkosidonnaisuudet – ovat sen sijaan vaikuttaneet katetta heikentävästi.

Korkomarginaali supistunut

Korkomarginaalien kapeneminen on yksi merkittävä pankkien kannattavuutta uhkaava tekijä. Vuodesta 1993 pankkien anto- ja ottolainauskorkojen välinen ero supistui tasaisesti 5,45 prosentista 4,13 prosenttiin vuonna 1996. Vuoden maltillisen kehityksen jälkeen korkomarginaalin lasku jatkui vuonna 1998 ja kiihtyi jälleen kuluvan vuoden alkupuolella. Vuoden 1998 joulukuusta kesäkuuhun 1999 antolainauskannan keskikorko aleni 5,27:stä 4,53 prosenttiin kun vastaavasti talletuskannan keskikorko aleni ainoastaan 1,31:stä 1,13 prosenttiin. Korkomarginaali laski siten näiden korkojen välillä puolen vuoden aikana 3,96:sta 3,39:ään eli 57 pisteellä (kuva 8 ja taulukko 2). Nopean korkomarginaalin supistumisen heikentävää vaikutusta rahoituskatteeseen on osaltaan tasoittanut antolainauksen kasvattaminen (kuva 7).

Marginaalin supistuminen on merkki kilpailun kiristymisestä, mutta siinä näkyvät myös luotonannon hyvin maltillinen kehitys vuoteen 1997 asti sekä pankkien anto- ja ottolainauksen korkosidonnaisuudet. Erityisesti viimeisen vuoden aikana marginaalia alentavasti on vaikuttanut yleisen korkotason ennätysalhainen taso, joka on vähentänyt pankkien vanhasta lainakannasta saatavia tuottoja, mutta toisaalta lisännyt voimakkaasti uusien luottojen määrää ja sitä kautta lisännyt tuottoja. Jälkimmäinen vaikutus näkyy vasta viiveellä.

Pankkitoiminnan tehokkuus ja tuottavuus on jatkuvasti parantunut automatisoitujen palveluiden lisääntyneen käytön vuoksi. Korkojen aleneminen ei siis välttämättä kerro ainoastaan kilpailutilanteesta, vaan myös pankkitoiminnan tehokkuuden paranemisesta, joka on antanut tilaa hintojen alentamiselle.

Suomalaispankkien antolainauksesta suurin osa on sidottu joko euribor-korkoihin tai pankkien omiin viitekorkoihin, joiden taso seuraa pääosin lyhyitä markkinakorkoja. Ottolainaus sen sijaan on valtaosin kiinteäkorkoista. Korkotason ennätysalhainen nimellistaso heikensi vuonna 1998 ja vuoden 1999 alkupuoliskolla entisestään suomalaispankkien edellytyksiä ylläpitää rahoituskatteitaan. Alhaista inflaatiota seuranneet keskuspankin – ensin Suomen Pankin, sittemmin EKP:n - ohjauskoron laskut ovatkin vuoden 1998 lopulla ja vuoden 1999 alussa vaikuttaneet katetta heikentävästi. Pankit ovat pyrkineet vastaamaan alhaisen korkotason marginaalia alentaviin vaikutuksiin erityisesti käyttelytileille maksettavia korkoja alentamalla.

EMU:n kolmannen vaiheen alku kohensi osaltaan pankkien korkokatetta, sillä Euroopan keskuspankkijärjestelmän vähimmäisvarantotalletusjärjestelmässä varantotalletuksille maksetaan korkoa, toisin kuin vanhassa Suomen Pankin järjestelmässä. Hyvin karkeasti arvioiden varantotalletusten korollisuus parantaa koko sektorin rahoituskatetta noin 200 miljoonaa markkaa vuositasolla.

KUVA 8. Pankkien korkomarginaalin ja lyhyen markkinakoron kehitys 1990-luvulla

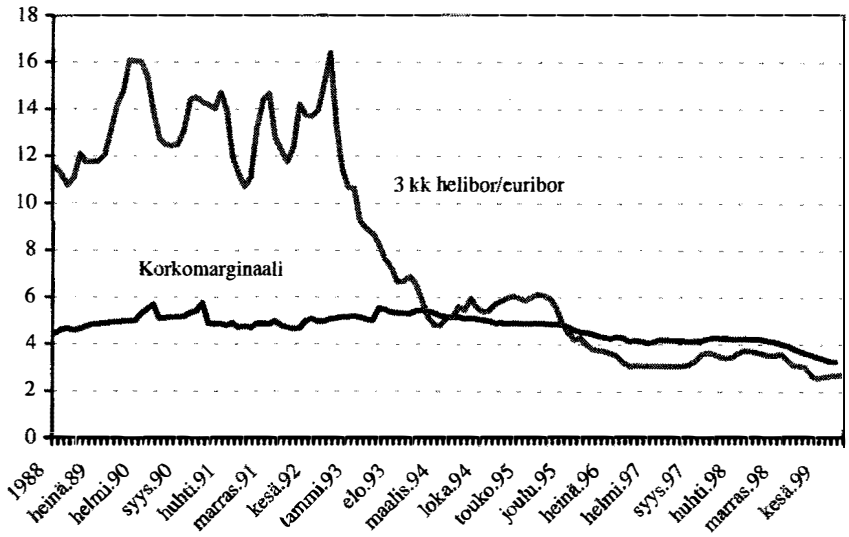

Toimintakulujen supistaminen parantanut kustannustehokkuutta selvästi

Kulujen väheneminen on ollut yksi keskeinen syy pankkien kannattavuuden kohenemiseen pankkikriisin jälkeen. Vuosina 1994 - 1998 pankeissa tehtiin merkittävimmät päätökset ja toimenpiteet kulujen karsimisesta. 1990-luvun alussa alkanut henkilöstön ja konttoreiden määrän supistuminen on näkynyt pankkien tuloksessa selkeästi vuodesta 1996 alkaen. Kulujen supistuminen on tukenut olennaisesti pankkien kannattavuuden parantumista vuosina 1997 - 1998.

Pankkien toiminnallisten kulujen vähentyessä pankkien kustannustehokkuus on selvästi parantunut. Kustannustehokkuutta kuvaava tuottojen ja kulujen suhde oli kuluvan vuoden tammi-kesäkuun aikana 1,76, kun vastaava luku oli edellisen vuoden lopussa 1,64 ja vuoden 1996 lopussa 1,35. Kustannustehokkuus onkin noussut suurin piirtein samalle tasolle kuin suurimmilla ruotsalaispankeilla, joiden tehokkuus on kansainvälistä huippuluokkaa. (kuvat 9 ja 10).

Vuosina 1998 ja 1999 toimintakuluja lisäsivät kertaluonteisesti lähinnä euroon siirtymisestä ja vuosi 2000 -ongelmaan varustautumisesta aiheutuvat menojen lisäykset, joiden toimintakuluja nostava vaikutus oli arviolta 500 - 800 miljoonaa markkaa.

Vaikka kustannusten nousussa ovatkin parin viime vuoden aikana painottuneet kyseiset kertaluonteiset erät, osittain kyse on myös suuntauksen kääntymisestä. Pankkikriisin aikana aloitettu saneeraaminen suurissa pankeissa on hidastunut. Henkilöstön rakenne on muuttumassa siten, että korkeampipalkkaisen henkilökunnan suhteellinen osuus on kasvamassa. Lisäksi pyrkimykset markkinaosuuksien kasvattamiseen näkyvät kasvavina kokonaistoimintakuluina etenkin pienemmissä

pankeissa. Lukuisat fuusiot ja uudelleenjärjestelyt ovat lyhyellä aikavälillä jopa lisänneet kuluja, mutta pitkällä aikavälillä vaikutus on päinvastainen.

KUVAT 9 – 10. Pankkien tehokkuus ja kannattavuus pohjoismaissa 1998 (3 suurinta pankkia tai pankkiryhmää)

Pohjoismaisten pankkien kannattavuus vuonna 1998, %

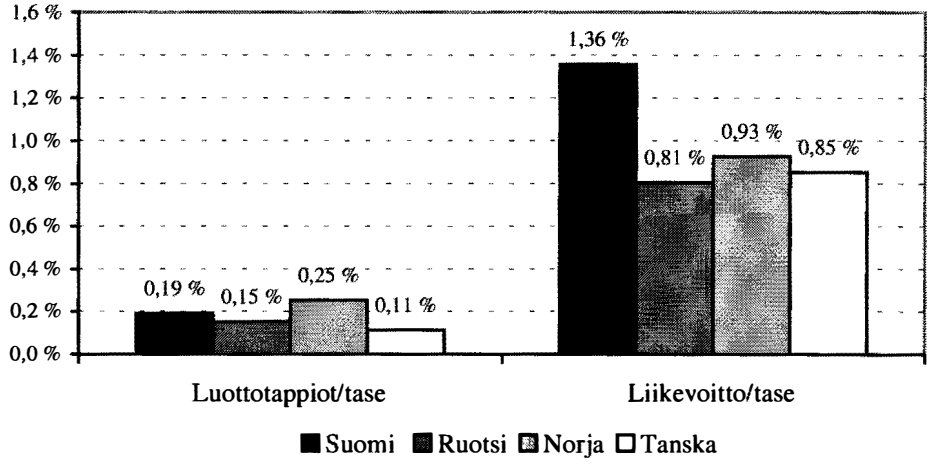

Pohjoismaisten pankkien tehokkuus vuonna 1998, %

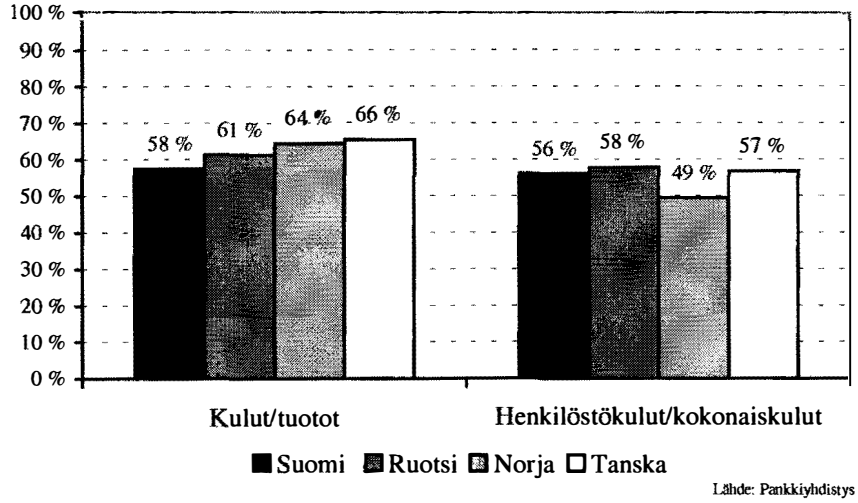

Lähde: Pankkiyhdistys

Pankkien vakavaraisuus

Kaikkien talletuspankkien yhteenlaskettu vakavaraisuus oli vuoden 1999 kesäkuussa 12,2 prosenttia (taulukko 2). Ensisijaisen oman pääoman suhde riskipainotettuihin saamisiin oli 8,4 prosenttia.

Erinomaisesti kehittyvästä kannattavuudesta huolimatta pankkien laskennallinen vakavaraisuus ei ole juurikaan kohentunut vuodesta 1997. Tämä johtuu valtion pääomatuen takaisinmaksujen lisäksi siitä, että rahoituskatteen nousussa näkyy korkomarginaalin kaventuessa luotonannon kasvu. Riskipainotetut saamiset ja vastuut kasvoivatkin vuonna 1998 noin 3 prosenttia, kun vastaavasti vakavaraisuuslukuun luettavien pääomien määrä supistui noin 4 prosenttia. Tämä supistuminen johtui toissijaisten omien varojen vähenemisestä pankkien maksaessa vuoden 1998 aikana takaisin toissijaisiin omiin varoihin luettavia velkoja, mutta vastaavasti kohentaessa voittojen kautta ensisijaisten omien varojen määrää. Valtion pääomasijoitusten takaisinmaksu vuonna 1998 hidasti ensisijaisten omien varojen kasvua.

Pankkien vakavaraisuuden säilyminen kohtuullisena vuosien 1991 - 1995 raskaista tappioista huolimatta on johtunut luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaisten riskipainotettujen tasesaamisten ja taseen ulkopuolisten vastuiden merkittävästä supistumisesta. Lisäksi vakavaraisuutta on ylläpitänyt valtion vuonna 1992 pankeille myöntämä niin sanottu luottolamatuki, jonka toiminnassa olevat pankit maksoivat lähes kokonaisuudessaan takaisin valtiolle vuoden 1998 aikana.

Pankkien järjestämättömien saamisten määrän alenemisen lisäksi pankkien tilannetta on helpottanut järjestämättömien saamisten laadun paranemisesta johtuva luottoriskien pieneneminen ja korkotason laskua seurannut kiinteistöomistusten riskien aleneminen. Pankkisektorin vakavaraisuuden voidaan vuoden 1999 aikana odottaa edelleen paranevan.

Järjestämättömien saamisten ja luottotappioiden määrä supistunut

Pankkien järjestämättömien saamisten määrä oli vuoden 1998 lopussa vajaat 8 miljardia markkaa, joka vastasi runsaan prosentin osuutta pankkien yhteenlasketusta taseesta. Järjestämättömien saamisten määrä on laskenut tasaisesti vuoden 1993 lähes 36 miljardin markan tasosta (kuva 11).

Keskeisin yksittäinen syy pankkien tulosten paranemiseen on ollut luottotappioiden määrän pieneneminen. Luottotappioita kirjattiin vuonna 1998 vain 1,6 miljardia markkaa riippumatta siitä, lasketaanko sektoriin MeritaNordbanken-ryhmä vai Merita Pankki -konserni. Vuonna 1997 luottotappioiden määrä oli vielä noin 2,5 miljardia markkaa. Luottotappioiden supistumista voidaan pitää luonnollisena pankkikriisiä seuranneena ilmiönä, joka johtuu sekä pankkien että niiden asiakkaiden varovaisuuden kasvusta.

Pankkien luotto- ja takaustappioiden määrän voimakas lasku jatkui myös vuoden 1999 alkupuoliskolla, oltuaan vuositasolla ainoastaan runsaat 0,1 prosenttia luottokannasta eli selvästi alle normaalitasona pidetyn yhden prosentin rajan.

KUVA 11. Pankkisektorin ongelmaluottojen kehitys 1990-luvulla, mrd mk

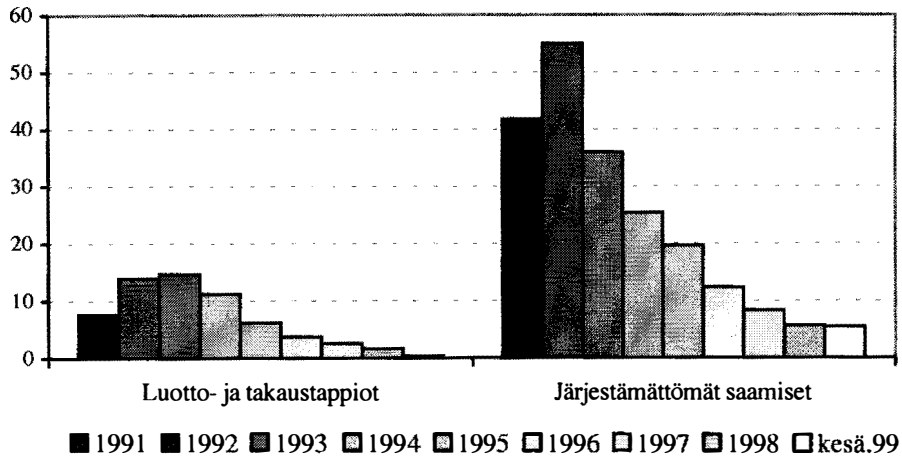

Lähde: Rahoitustarkastus

Pankkikriisi ja rakennemuutos vaikuttaneet pankkien taseisiin

Pankkien yhteenlaskettu tase on pankkisektorin rakenteen muuttuessa vaihdellut merkittävästi 1990-luvun aikana. Vuosikymmenen alkupuolella taseisiin vaikutti lähinnä pankkikriisi, jonka seurauksena huonolaatuisia luottoja siirrettiin pois pankkien taseista, luottotappioiden määrä kasvoi ja pankkien luotonanto tyrehtyi. Pankkisektorin rakennejärjestelyillä on ollut suuri vaikutus pankkien taseisiin. 1990-luvun loppupuolella taseita ovat kasvattaneet lähinnä fuusiot ja yhteenliittymät sekä luotonannon kasvun piristyminen erityisesti vuodesta 1998 alkaen.

Vuoden 1998 lopussa pankkien taseiden yhteissumma oli 642 miljardia markkaa, jos MeritaNordbanken-ryhmästä otetaan lukuun pelkkä Merita Pankki -konserni. Jos mukaan otetaan koko MeritaNordbanken-ryhmä, taseiden yhteissumma nousee 911 miljardiin markkaan. Taseen kasvun myötä pankkien riskipainotetut saamiset ja vastuut ovat lisääntyneet samaan aikaan, kun omien pääomien kasvu on nostanut vakavaraisuuslukuja.

Samalla pankit ovat siirtäneet toimintojaan yhä enemmän perinteisen pankkitoiminnan ulkopuolelle. Erityisesti rahoitusyhtiöiden, sijoitusrahastojen ja vakuutusyhtiöiden toimintojen laajentuminen on 1990-luvun aikana selvästi nähtävissä.

2.4 Pankkien kannattavuusnäkymät

Pankkien kannattavuuden kohenemisen taustalla on ollut vahva talouskasvu. Vuonna 1997 alkanut epävarmuus kansainvälisestä suhdannetilanteesta heikensi kasvunäkymiä, mutta ei poistanut edellytyksiä pankkisektorin tervehtymisen jatkumiselle. Kotimaisten pankkien saamiset esimerkiksi Kaakkois-Aasiasta ja Venäjältä ovat

suhteellisen vähäisiä, joten kansainvälisten kriisikeskusten suorat vaikutukset pankkisektoriin pysyivät vähäisinä. Kansainvälisten kriisien mahdolliset vaikutukset pankkisektoriin heijastuvat epäsuorasti pankkien asiakkaiden kautta. Talouskehityksen jääminen olennaisesti ennakoitua heikommaksi heikentäisi luotonkysyntää ja lisäisi järjestämättömien saamisten määrää.

Toimintakulujen karsimisen myötä pankit ovat pystyneet lisäämään tehokkuuttaan ja siten parantamaan peruskannattavuuttaan. Tämä parantaa pankkien edellytyksiä selviytyä talouden suhdannevaihteluista sekä kilpailun kiristyessä entisestään euroon siirtymisen jälkeen. Arviot pankkisektorin tervehtymisestä johtivat eduskunnan päätökseen poistaa pankkitukilausuma vuoden 1998 marraskuussa.

Pankkien luottoriskejä on pankkikriisin jälkeen vähentänyt asiakasyritysten parantunut kannattavuuskehitys ja niiden omavaraisuuden lisääntyminen. Usean vuoden jatkunut maltillinen velkaantuminen on vastaavasti kohentanut myös kotitalouksien rahoitusasemaa. Kansantalouden näkymien pysyminen pitkään suotuisina, korkotason alhaisuus sekä pankkikriisin aikana patoutunut luottojen kysyntä ovat vuodesta 1998 lähtien näkyneet luotonannon voimakkaana kasvuna, jonka voidaan arvioida jonkin verran lisäävän pankkien ennätysalhaisella tasolla olevaa luottotappioiden määrää. Pankkien luottokannan selvä kasvu kuitenkin osaltaan parantaa pankkien kannattavuusnäkymiä, vaikka kilpailu on samalla kiristymässä. Pankkien kannattavuuskehityksen yksi suuri epävarmuustekijä on edelleen anto- ja ottolainauskorkojen välisen eron lisäkaventuminen.

Pankkijärjestelmän voimakas muutos tulee jatkumaan ja osin myös voimistumaan. Kiristyvän kilpailun myötä pankkien korkokatteet kapenevat ja tuottojen saanti vaikeutuu. Pankit siirtävät toimintojaan myös jatkossa taseiden ulkopuolelle ja laajentavat toimintaa uusille alueille – erityisesti sijoitusrahasto- ja vakuutustoimintaan. Pankit saavat tätä kautta korvaavia tuottoja korkomarginaalin kaventuessa. Yksi keskeinen kehityslinja, joka jatkuu kilpailun kiristyessä, on jatkuva pyrkimys tehokkuuden lisäämiseen ja kulujen supistamiseen.

Pääomamarkkinoiden laajentuessa ja niiden toimivuuden tehostuessa erityisesti suuremmat yritykset siirtyvät pankkiluottojen sijasta hankkimaan rahoitusta suoraan pääomamarkkinoilta. Tämä johtaa siihen, että investointipankkitoiminnan merkitys lisääntyy, kun arvopapereiden liikkeeseenlaskuun liittyvien palvelujen kysyntä kasvaa. Pankkiluottojen kysyntä todennäköisesti supistuu erityisesti suurten yritysten osalta, mutta vastaavasti pienten yritysten ja kotitalouksien luototuksessa pankkien kilpailu kiristyy entisestään.

Kilpailun lisääntyminen ei ole ainoastaan pankkien välistä, vaan myös rahastoyhtiöt, vakuutusyhtiöt, sijoituspalveluyritykset ja muut rahoitusalan yritykset kilpailevat samoista asiakkaista. Euroalueella toimijoiden määrä moninkertaistuu ja kilpailu kiristyy entisestään, mikä heijastuu fuusioina ja markkinoiden rakennemuutoksen jatkumisena. Myös tämä lisää investointipankkien tarjoamien palvelujen kysyntää. Rahoitustoimialan yhteistyömuodot voivat antaa pankeille uusia mahdollisuuksia yksittäisiä palveluja koskevasta yhteistyöstä aina fuusioihin asti. Yhteistyö ei myöskään rajoitu ainoastaan pankkitoimialan väliseksi, vaan laajenee yhä enemmän yhteistyöhön erityisesti vakuutusalan ja kaupan yritysten kanssa. Pohjoismaisten pankkikonsernien eriasteiset yhteistyömuodot voivat tulevaisuudessa hyvinkin laajentua muualle euroalueelle.

Pitkällä aikavälillä yritysten liikkeeseen laskemien velkakirjojen merkitys korostuu myös euroalueella ja tämä antaa niinikään uusia tuottomahdollisuuksia pankeille, jotka toimivat emissioiden järjestäjinä ja välittäjinä kaupankäynnissä muiden sijoituspalveluja tarjoavien yritysten ohessa. Myös muista sijoituspalveluista saatavien tuottojen merkitys kasvaa pankeille. Arvopaperimarkkinoiden kehittyminen ja markkinoiden laajeneminen lisäävät myös johdannaistuotteiden käyttöä huolimatta siitä, että osa johdannaistuotteista poistui euron käyttöönoton myötä ja kansallisten rahamarkkinoiden yhtenäistyttyä.

Pankit joutuvat arvioimaan strategisen asemansa uudessa markkinatilanteessa ja etsimään omia kilpailuetujaan. Tämä merkitsee tuotonsaannin vaikeutuessa sitä, että kuluja ja ylikapasiteettia on karsittava edelleen. Kotimaisella pankkisektorilla pankkien kulujen karsiminen on ollut käynnissä pankkikriisin seurauksena jo vuosia, mikä on parantanut pankkien kilpailukykyä euro-oloissa. Tämä on näkynyt myös fuusioina. Useissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa vastaavat saneeraustoimet ovat vielä edessä.

Vähittäispankkimarkkinoilla kotimaisten pankkien kilpailuetuna on edelleen paikallisten olosuhteiden tuntemus. Vakiotyyppisten tuotteiden kuten korttiluottojen myyminen ja arvopapereiden tai muiden sijoitustuotteiden välitys eivät edellytä verkostoa kotimaassa ja ovat siten erityisen alttiita kilpailun kiristymiselle. Asiakkaan näkökulmasta tämä merkitsee väistämättä kustannusten alenemista. Vaikka konttorit säilyvät pankkien palveluverkon keskeisimpänä osana, puhelin- ja verkkopalvelujen lisääntyminen vähentää niiden merkitystä jatkossa.

Verkkoteknologian merkitys korostuu tulevaisuudessa voimakkaasti kilpailutekijänä myös pankkisektorilla. Palvelujen tarjoaminen vähittäisasiakkaille verkon kautta alentaa huomattavasti alalle pääsyn kustannuksia, mikä lisää kilpailua ja alentaa tuottoja nykyisestä. Alalle pääsy on tältä osin helpompaa kuin aikaisemmin. Suomalaiset pankit ovat kansainvälisessä vertailussa kärkipäässä verkkopalvelujen tason ja asiakaskunnan laajuudella mitattuna.

Euroalue muodostaa yhtenäisen markkina-alueen, mutta vain harvat suurimmat pankit toimivat tämän alueen raha- ja pääomamarkkinoilla. Pankkien näkökulmasta kansainvälinen kilpailu lisääntyy euroalueen syntymisen myötä myös maksujenvälityksessä, jossa suomalaisten pankkien etuna on kansainvälisesti erittäin kehittynyt taso.

Alkuvaiheessa pankeille koituu eurosta pääasiassa menetyksiä siirtymäkustannusten ja tuottojen menetysten kautta. Pankit hyötyvät kuitenkin pitkällä aikavälillä merkittävästi talous- ja rahaliiton mukanaan tuomasta talouden kasvuedellytysten paranemisesta, joka näkyy pankkien asiakkaissa epävarmuuden vähentymisenä ja yritystoiminnan tuottojen lisääntymisenä. Pankit hyötyvät myös rahoitusmarkkinoiden paremmasta likviditeetistä.

Kotimaisten pankkien toimintaedellytykset euro-olosuhteissa ovat hyvät, koska pankit ovat koko 1990-luvun ajan kiinnittäneet huomiota tehokkuuden parantamiseen. Tällöin niiden edellytykset tuloskunnon ylläpitämiseen ovat verrattain hyvät kilpailun kiristymisestä huolimatta. Pankkisektorin rakennemuutos on Suomessa ollut käynnissä koko 1990-luvun ajan ja sen voidaan katsoa tapahtuneen aikaisemmin kuin monissa muissa Euroopan maissa. Tämä on näkynyt pankkien lukumäärän voimakkaana vähentymisenä, pankkien välisinä fuusioina ja ulkomaisten pankkien merkityksen lisääntymisenä.

3 MYÖNNETTY PANKKITUKI JA SEN PALAUTUMINEN

Myönnetty pankkituki

Julkista pankkitukea on myönnetty lokakuun 1999 loppuun mennessä nettomääräisesti 48 087 miljoonaa markkaa, josta maksettua tukea on 39 087 miljoonaa markkaa ja takauksia 9 000 miljoonaa markkaa. Lopullisina menetyksinä pankkituesta on kirjattu yhteensä 12 499 miljoonaa markkaa sisältäen Suomen Pankin menetykset Skop-operaatiosta 4 068 miljoonaa markkaa.

Pankkitukea on annetut takaukset mukaan lukien myönnetty bruttomääräisesti yhteensä 97 048 miljoonaa markkaa. Palautuksina tuen myöntäjille on tullut yhteensä 48 961 miljoonaa markkaa.

Skopilta saadut palautukset ovat ohjautuneet lähes yksinomaan Suomen Pankille. Suomen Pankille palautuneisiin varoihin sisältyy valtion Spondan ostosta maksama 1 232 miljoonaa markkaa, Spondan suorituksia pankille mm. lainojen takaisinmaksuina yhteensä noin 4 500 miljoonaa markkaa ja kauppahinta 1 500 miljoonaa markkaa, jolla Valtion vakuusrahasto lunasti Skop-omistuksen Suomen Pankilta. Spondan osakemyynnistä kesäkuussa 1998 valtiolle tuloutui yhteensä 733 miljoonaa markkaa.

Taulukko 3. Myönnetty pankkituki ja palautukset 31.10.1999 mennessä, mmk

	Maksettu tuki ja takaukset, brutto	Palautukset	Maksettu tuki ja takaukset, netto
SKOP	21 818	12 172	9 647
Säästöpankit	160	160	-
OHY Arsenal Oyj	66 126	30 365	35 761
Säästöpankkiryhmä yht.	**88 104**	**42 697**	**45 408**
OKO	-	-	-
Osuuspankit	1 530	1 530	-
OVR	-	-	-
Osuuspankkiryhmä yht.	**1 530**	**1 530**	**-**
MeritaPankki Oyj	3 475	3 475	-
Postipankki	903	903	-
STS/OHY Arsenal Silta Oy	3 036	-	3 036
Yhteensä	**97 048**	**48 605**	**48 444**
Liikep. ja PSP:n vak.rah.	-	357	-357
Yhteensä	**97 048**	**48 962**	**48 087**

Valtiolle ja Valtion vakuusrahastolle Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oyj:stä (sisältäen Suomen Säästöpankin) on palautunut SSP:n liiketoiminnan 5 600 miljoonaan markan peruskauppahinnan lisäksi Säästöpankkien Vakuusrahaston tukilainan takaisinmaksuna 500 miljoonaa markkaa, SSP:n oman pääoman palautuksena 686 miljoonaa markkaa, ns. erillisseurantaerien kauppahintana 579 miljoonaa markkaa, SSP:n liikkeeseen laskeman vastuudebentuurilainan takaisinmaksuna 1 400 miljoonaa

markkaa sekä Arsenalin jakautumiseen ja alasajoon liittyvänä Arsenalin osakepääoman alentamisesta tulleena palautuksena 2 600 miljoonaa markkaa. Lisäksi takauksia on pienennetty yhteensä 28 000 miljoonasta markasta 9 000 miljoonaan markkaan.

Valtion pääomasijoituksesta vuodelta 1992 yhteensä 7 912 miljoonaa markkaa on saatu takaisin 7 332 miljoonaa markkaa. Skopin saama 580 miljoonan markan pääomasijoitus arvioidaan saatavan takaisin vuoden 2000 kuluessa.

Arvio tulevista palautuksista

Takaukset, jotka on myönnetty Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy -konsernin hyväksi, eivät aiheuta valtiolle menoja.

Maksetusta tuesta määrältään 39 087 miljoonaa markkaa arvioidaan saatavan vielä takaisin noin 5 670 miljoonaa markkaa koostuen seuraavista eristä:

- Spondan lisäyksityistäminen 1 000 miljoonaa markkaa.
- Arsenal-Silta Oy:n pääomatodistuksen takaisinmaksua 1 000 miljoonaa markkaa.
- Valtion vakuusrahaston omistamien ulkomaisten yhtiöiden selvitystilamenettely ja omistusjärjestelyt yhteensä noin 400 miljoonaa markkaa.
- Merita Pankki Oyj:n osakkeiden realisoitunut myyntivoitto ja arvio tulevasta noin 1 000 miljoonaa markkaa.
- Valtion vakuusrahaston omistamien osakkeiden realisoitunut myyntivoitto ja arvio tulevasta noin 1 100 miljoonaa markkaa.
- Arsenal Oyj:n oma pääoma 200 miljoonaa markkaa.
- Skopin saama valtion vuoden 1992 pääomasijoitus 580 miljoonaa markkaa ja muu palautus 370 miljoonaa markkaa.

Kokonaistappiot julkisesta pankkituesta olisivat arviolta noin 33 400 miljoonaa markkaa ilman korkomenoja. Suomen Pankin tappiot eivät ole suoraan veronmaksajille tulevia eriä, mikä johtaa siihen, että valtion ja Valtion vakuusrahaston tappioiksi arvioidaan 29 400 miljoonaa markkaa.

Julkisen pankkituen laskennalliset nettokorkomenot ovat yhteensä noin 16 800 miljoonaa markkaa. Suomen Pankin laskennalliset korkomenot ovat 2 250 miljoonaa markkaa, mutta korkolaskelmassa valtiovarainministeriö on käyttänyt 1 766 miljoonaa markkaa, joka on valtion korvaus Suomen Pankille sen korkomenetyksistä. Valtion talousarviosta myönnetyn pankkituen korkomenot on laskettu käyttäen valtion kunkin vuoden jälleenrahoituksen keskihintaa ja korkotulot ovat todellisten korkotulojen mukaiset. Valtion vakuusrahaston tukitoimista valtiolle aiheutuvat korkomenot on laskettu sen mukaisesti, kuinka paljon Valtion vakuusrahaston lainanhoitomenoihin on vuosittain nostettu ko. tarkoitukseen varattuja määrärahoja. Nostot vuosina 1992 - 1999 ovat olleet yhteensä 5 680 miljoonaa markkaa.

4 TUKEA SAANEIDEN YHTIÖIDEN TILANNEARVIOINTI

(valtioneuvoston tiedonannon eduskunnalle VNT/1996 jälkeiset tapahtumat)

4.1 Yrityspankki Skop Oyj, selvitystilassa

Yrityspankki Skop Oyj:n yhtiökokous päätti vuonna 1995, että tarkoituksena on muuttaa Skop myöhemmin omaisuudenhoitoyhtiöksi. Samalla se viitoitti Skopin liiketoiminnan suuntaviivat tuleville vuosille. Tämän nojalla yhtiö on keskittynyt vain olemassa olevien kotimaisten asiakassuhteiden hoitamiseen siten, että kotimaisten asiakkaiden keskeiset pankkipalvelut on voitu turvata. Samalla Skop on supistanut liiketoimintaansa siten, että pankin tase ja taseen ulkopuoliset sitoumukset ovat alentuneet vuoden 1991 lähes 100 miljardin markan tasosta noin 2 miljardin markan tasoon kesäkuun 1999 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto valtuutti 20.11.1998 valtiovarainministeriön ja Valtion vakuusrahaston ryhtymään toimenpiteisiin Skopin toiminnan lopettamiseksi vapaaehtoisella selvitystilamenettelyllä. Samalla valtioneuvosto päätti antaa selvitystilan loppuun saakka sitoumuksen siitä, että Skop täyttää kaikki sille kuuluvat velvoitteensa ajallaan ja sopimusten mukaisesti. Sitoumus vastaa Valtion vakuusrahaston 2.6.1995 julkisuuteen antamaa sitoumusta.

Valtioneuvoston tekemän päätöksen nojalla Skopin ylimääräinen yhtiökokous päätti 30.12.1998 asettaa pankin vapaaehtoiseen selvitystilaan 1.1.1999 alkaen. Samalla yhtiökokous päätti mm. poistaa yhtiöjärjestyksen toimialapykälästä maininnan pankin muuttamisesta myöhemmin valtion vakuusrahastosta annetun lain mukaiseksi omaisuudenhoitoyhtiöksi. Yhtiökokous valitsi pankin hallintoneuvoston, johtokunnan ja toimitusjohtajan tilalle kaksi selvitysmiestä ja lisäksi Rahoitustarkastus määräsi liikepankkilain 38 §:n nojalla yhden selvitysmiehen. Pankki on tarkoitus purkaa selvitystilan päättyessä.

Selvitystilan käynnistyttyä selvitysmiesten tehtävänä on ollut pankin omaisuuden realisointi ja velkojen maksu. Pankin tili- ja luottoasiakkaita on kehotettu aktiivisesti hakeutumaan toisten luottolaitosten pankki- ja rahoituspalveluiden piiriin. Pankki on keskeyttänyt uusien talletusten vastaanottamisen yleisöltä ja ryhtynyt toimenpiteisiin ottolainauksen purkamiseksi vuoden 1999 kuluessa siten, että pankissa olevat yleisötalletukset siirretään asiakkaan suostumuksella toisiin luottolaitoksiin.

Skop on hakenut Helsingin käräjäoikeudelta julkisen haasteen pankin velkojille, jonka määräpäiväksi käräjäoikeus määräsi 29.10.1999.

Jo tässä vaiheessa voidaan sanoa, että Skopin jäljellä oleva oma pääoma, joka tilivuoden 1998 päättyessä oli 830 miljoonaa markkaa, ei riitä Suomen valtion ja Valtion vakuusrahaston pääomatodistuksia vastaan saatujen, yhteensä 5 080 miljoonan markan, pääomasijoitusten takaisinmaksuun. Tämä merkitsee sitä, että osakkeille ei kerry jako-osuutta pankin purkautuessa selvitystilan päätyttyä. Valtiolle ja Valtion vakuusrahastolle arvioidaan palautuvan pankin toiminnan lopettamisella noin 950 miljoonaa markkaa pääomasijoitusten palautuksena.

4.2 Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-Silta Oy, selvitystilassa

Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-Silta Oy on toiminut valtion vakuusrahastosta annetun lain tarkoittamana omaisuudenhoitoyhtiönä 30.11.1995 alkaen Siltapankki Oy:n muututtua tuolloin omaisuudenhoitoyhtiöksi. Yhtiön osakkeista on 99,26 prosenttia Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oyj:n omistuksessa ja 0,74 prosenttia osakkeista ja äänistä on vähemmistöosakkailla. Yhtiön hoidossa oli elokuussa 1999 kiinteistöomaisuutta noin 45 miljoonan markan ja asiakassaamisia noin 39 miljoonan markan kirjanpitoarvosta. Yhtiöllä on rahavaroja noin 970 miljoonaa markkaa.

Valtioneuvosto päätti 9.9.1999 hyväksyä, että Arsenal-Sillan toiminta lopetetaan vapaaehtoisella selvitystilamenettelyllä sekä valtuutti Valtion vakuusrahaston antamaan sitoumuksen siitä, ettei se pääomalainan velkojana vaadi yhtiön omaisuutta luovutettavan konkurssiin yhtiön ylivelkaisuudesta huolimatta. Valtioneuvoston päätöksen perusteella Arsenal-Sillan ylimääräinen yhtiökokous päätti 15.10.1999 asettaa yhtiön vapaaehtoiseen selvitystilaan ja valitsi yhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan tilalle yhden selvitysmiehen.

Selvitystilan jälkeen Arsenal-Silta puretaan. Tällä hetkellä on jo tiedossa, että osakkeenomistajille ei kerry jako-osuutta. Valtion vakuusrahastolle arvioidaan palautuvan yhtiön toiminnan lopettamisella noin 1 000 miljoonaa markkaa myönnetyn pääomasijoituksen palautuksena.

4.3 Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oyj

Hallituksen esityksessä 130/1993 vp laiksi valtion vakuusrahastosta annetun lain muuttamisesta todetaan, että omaisuudenhoitoyhtiön toiminnan pääasiallisena tarkoituksena on sen omistukseen siirretyn omaisuuden, luottokannan sekä kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden osakkeiden ja osuuksien tai muun omaisuuden realisointi mahdollisimman tehokkaasti ja tuottavasti niin, että sen toiminnasta aiheutuu valtiontaloudelle mahdollisimman vähäinen rasitus.

Eduskunnan talousvaliokunnan hallituksen esitykseen liittämässä mietinnössä 29/1993 vp valiokunta korosti että, omaisuudenhoitoyhtiön omaisuuden realisointiaika on ko. yhtiön toiminnan kannalta keskeinen. Yhtiön toiminta-ajatuksena ei nimittäin saa olla mahdollisimman nopea omaisuuden rahaksi muuttaminen. Päinvastoin omaisuudenhoitoyhtiön tulee toiminnassaan pyrkiä sen huostaan joutuneiden asiakkaiden tervehdyttämiseen tai hallittuun alasajoon. Yhtiön hallussa olevan omaisuuden realisointi tulee toteuttaa edullisimmalla mahdollisella tavalla ja ajankohtana, jolloin menetykset voidaan minimoida. Omaisuuden myynnin ajankohtaa harkittaessa on myös otettava huomioon, etteivät realisointitoimet häiritse muita markkinoita.

Edellä mainitut eduskunnan talousvaliokunnan mietintöön kirjatut valiokunnan kannanotot muodostavat keskeisen osan eduskunnan edellyttämää toimintatapaa omaisuudenhoitoyhtiöitä hoidettaessa. Tämä yhdessä virallisen lakimuodossa olevan tekstin kanssa ovat olleet valtion asettamana ohjenuorana omaisuudenhoitoyhtiöiden toimiville johdoille omistajaa tyydyttävän ratkaisun ja lopputuloksen aikaansaamiseksi. Valtion vakuusrahasto ja sittemmin valtiovarainministeriö eivät ole tämän johdosta katsoneet tarpeelliseksi antaa lisäksi erillistä toimiohjetta kiinteistöomaisuuksien hallinnointi- ja realisointiperiaatteista. Mikäli tavoitellusta peruslinjasta - valtiontaloudelle mahdollisimman vähäinen rasitus - olisi poikettu, olisi

omistaja puuttunut (toimiohjeella tai muutoin) yhtiön omaksuman käytännön muuttamiseksi. Muutos noudatettuun tahtiin ja politiikkaan tehtiin vuonna 1997, jolloin aloitettiin suunnittelu- ja valmistelutyö valtion kiinteistöomistusten hallinnoinnin tehostamiseksi muuttamalla valtion kiinteistölaitos liikelaitokseksi sekä keskittämällä muu kiinteistöomaisuus uuden kiinteistökonsernin (nykyinen Kapiteeli Oy) omistukseen.

Mikäli Arsenal olisi toiminut esimerkiksi Valtiotalouden tarkastusviraston laatiman tarkastusmuistion edellyttämällä tavalla ja realisoinut omistamiaan kiinteistöjä heti kun niille olisi ilmaantunut vaikka alihintainenkin ostaja, olisi se johtanut Arsenalin pääomatarpeen kasvuun ja siihen, että Arsenalin jakautumisen yhteydessä kesällä 1999 valtiolle palauttama 2,6 miljardin pääoma olisi jäänyt valtiolta saamatta.

Valtiovarainministeriön myötävaikutuksella Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oyj on tilannut Kiinteistötalouden instituutilta riippumattoman kiinteistöalan ammattilaisen selvityksen Arsenalin kiinteistötoimintojen onnistumisesta markkinoiden häiriöttömän kehittämisen osana.

Kiinteistötalouden instituutin selvityksen mukaan "Arsenalin kiinteistöliiketoiminta on kokonaisuutena arvioiden onnistunut hyvin ottaen huomioon kiinteistömarkkinoilla vallinnut tilanne, yhtiön kiinteistövarallisuuden laatu ja luonne sekä toimintaan jatkuvasti kohdistuneet ulkoiset paineet".

"Markkinoiden toteutuneen kehityksen valossa Arsenalin omaksumat strategiset ratkaisut, joiden mukaan kohteet, joista oli saatavissa vuokratuottoja tai arvonnousua, hyväksyttiin pitkäjänteisemmän omistuksen kohteiksi ja aktiivisimmat myyntiponnistelut kohdistettiin muihin kiinteistöihin, ovat olleet tarkoituksenmukaisia ja täyttäneet keskeisimmän Arsenalille asetetun päämäärän – omistajien tappioiden minimoinnin – ja palvelleet samanaikaisesti markkinoiden häiriintymättömyyden tavoitetta".

"Myynnin merkittävä nopeuttaminen olisi mitä todennäköisimmin aiheuttanut markkinoille vakavia häiriöitä etenkin sellaisilla osamarkkinoilla, joilla Arsenalin osuus omistuksesta on ollut suuri".

Arsenal on noudattanut toiminnassaan Arsenalin hallituksen hyväksymiä eettisiä toimintaperiaatteita:

- Velallisten ahdinkotilaa ei saa käyttää hyväksi.
- Suhteessa velallisiin on noudatettava asiakassuojan vaatimuksia, erityisesti lojaliteettiperiaatetta.
- Asiakkaisiin on suhtauduttava tasapuolisesti, asiakassuhteen ulkopuoliset tekijät eivät saa vaikuttaa ratkaisuihin.
- Asiakassuhteisiin liittyvät epäselvyydet, erityisesti törkeän tuottamuksellinen tai tahallinen toiminta on selvitettävä ja sen hyväksikäyttäminen jatkossa torjuttava.
- Kilpailun vääristymistä on vältettävä.

- Asiakasyritysten johdon, hallinnon ja omistajien vastuu on toteutettavaa silloin, kun lainsäädännön mukaan on mahdollista.

- Kaikessa toiminnassa noudatetaan hyvän pankkitavan, hyvän kauppiastavan ja muiden omaisuudenhoitoyhtiön toimialaan kuuluvien toimialojen käyttämiä ja noudattamia eettisiä periaatteita.

- Mikäli asiakassuhteeseen liittyviä neuvotteluja käytäessä joudutaan umpikujaan tai ristiriitatilanteeseen, Arsenal vaihtaa tarvittaessa asiakassuhteesta vastaamaan toisen henkilön.

- Arsenalissa ei kenelläkään yksittäisellä toimihenkilöllä ole luottopäätösvaltuuksia, vaan kaikki päätökset tehdään kollegiaalisesti. Näin varmistetaan, että päätöksiä harkittaessa on aina käytettävissä useamman kuin yhden henkilön tilannearvio.

Arsenalin toiminta-aikana 30.6.1999 mennessä asiakkaiden vastuita on siirretty uusille rahoittajille noin 1 700 miljoonaa markkaa. Elvytettävien asiakkaiden maksamat lyhennykset ovat noin 2 000 miljoonaa markkaa.

Perittävänä olevia pantteja on realisoitu yhteensä 4 900 miljoonalla markalla, josta saatavien turvaamiseksi on ostettu 2 300 miljoonalla markalla. Muu perintätulos on ollut noin 900 miljoonaa markkaa. Luottotappioita on nettomääräisesti kirjattu noin 6 600 miljoonaa markkaa.

Varsinainen taseesta tapahtunut kiinteistömyynti on ollut noin 5 000 miljoonaa markkaa. Kiinteistöomaisuudesta on tehty arvonalennuksia noin 5 400 miljoonaa markkaa. Kiinteistöjen myynti taseesta ja vakuuksien myynti on ollut yhteensä noin 7 900 miljoonaa markkaa.

Arsenalin virallinen tavoite on ollut ajaa alas yhtiön omaisuudenhoitoyhtiötoiminta vuoden 2000 loppuun mennessä. Suunnitelmat on aikanaan hyväksytty valtioneuvoston talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa ja yhtiön yhtiökokouksessa.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta valtuutti tammikuussa 1999 valtiovarainministeriön nopeuttamaan Arsenalin alasajoa noin vuodella. Edellytykset nopeutettuun aikatauluun olivat Arsenal-konsernin jakautuminen, Arsenalin kiinteistöliiketoiminnan sulauttaminen Kapiteeli Oy:öön, noin 1 800 miljoonan markan pääomamääräisen ns. taselainauserän myynti pankeille, luottoasiakkaiden siirto pankkijärjestelmään ja perintäasiakkaiden myynti ulkopuolisille tai valtion perintäyhtiön perustaminen.

Arsenalin ylimääräinen yhtiökokous päätti 28.1.1999 alentaa yhtiön osakepääomaa 3 473 miljoonalla markalla siten, että 873 miljoonaa markkaa siirrettiin käytettäväksi käyttörahastoon ja 2 600 miljoonaa markkaa palautettiin osakkeenomistajille, valtiolle ja Valtion vakuusrahastolle, osakkeita lunastamalla. Samalla yhtiön jälleenrahoitukselle saatua valtion takausta alennettiin 15 000 miljoonasta markasta 9 000 miljoonaan markkaan.

Vuoden 1998 aikana ryhdyttiin toimenpiteisiin omaisuudenhoitoyhtiöluonteisen toiminnan päättämiseksi. Arsenal-konsernin emoyhtiö ja sen tytäryhtiö Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-SSP Oy päättivät tammikuussa 1999 jakautua

kiinteistöliiketoimintaa sekä asiakas- ja muuta liiketoimintaa harjoittaviksi yhtiöiksi. Valtioneuvosto päätti 23.6.1999 hyväksyä, että Arsenalin ja Arsenal-SSP:n toiminta lopetetaan siten, että yhtiöt purkautuvat jakautumisten seurauksena ja samalla syntyvistä vastaanottavista neljästä yhtiöstä kaksi jatkaa omaisuudenhoitoyhtiönä ja kaksi kiinteistöliiketoimintaa harjoittavana yhtiönä, joiden omaisuudenhoitoyhtiöstatus samassa yhteydessä päätettiin poistaa. Jakautumiset täytäntöönpantiin kesäkuun lopussa 1999. Jakautumisten seurauksena syntyneet kiinteistöliiketoimintaa harjoittavat yhtiöt, Arsenal-Kiinteistö Oy ja sen tytäryhtiö SSP-Kiinteistö Oy on tarkoitus sulauttaa vuoden 1999 aikana valtion kokonaan omistamaan kiinteistökonserniin, Kapiteeli Oy:öön.

Ns. taselainauserien myyntiä koskeva hinnoittelupäätös tehtiin 27.5.1999 Suomen Säästöpankin luovutussopimuksen mukaisesti tarkastustoimikunnassa, johon kuuluivat Valtion vakuusrahaston edustajien lisäksi kunkin ostajapankin edustajat sekä ulkopuolinen puheenjohtaja. Tarkastustoimikunta otti hinnoittelunsa perustaksi ns. nettoperiaatteen, jolloin hinnasta oli jo vähennetty pankeille kuuluva sopimuksen mukainen lisäpalkkio-osuus. Pankit ovat riitauttaneet päätöksen tältä osin.

Arsenal on myös myymässä nimelliseltä pääomamäärältään noin 7 900 miljoonan markan suuruisen perittävien kannan ja noin 5 100 miljoonan markan suuruisen jälkiperittäväkannan sekä saatavakantoihin liittyvät vakuudet, joita on noin 200 miljoonan markan arvosta. Tarjoukset, joita Arsenalille on määräpäivään mennessä tullut viideltä ostajaehdokkaalta, on tehty tilanteesta 31.8.1999. Saatavakantojen kauppa on lähtökohtaisesti tarkoitus saada päätökseen kuluvan vuoden loppuun mennessä.

Arsenaliin perustettiin joulukuussa 1996 tarkastusvaliokunta, jonka jäsenet ja varajäsenet olivat valiokunnan ohjesäännön mukaan kansanedustajia sekä valtiovarainministeriön ja Arsenalin tilintarkastusyhteisöjen nimeämiä edustajia. Valiokunta kokoontui ensimmäisen kerran huhtikuussa 1997. Tarkastusvaliokunnan ohjesääntöä muutettiin Arsenalin ylimääräisessä yhtiökokouksessa 16.6.1998 siten, että valiokuntaan kuuluu muutoksen jälkeen viisi varsinaista jäsentä ja kolme varajäsentä, jotka kaikki ovat kansanedustajia. Valiokunnan tehtävänä on perehtymällä Arsenalin toimintaan edistää yhtiön toiminnan ja sen saaman tuen käytön parlamentaarista valvontaa. Valvontatehtävä on jatkuvaa. Valiokunnalla on oikeus pyytää tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä sekä antaa suosituksia yhtiön toiminnan tehostamiseksi. Tarkastusvaliokunta antaa vuosittain huhtikuun loppuun mennessä valtiovarainministeriölle kertomuksen toiminnastaan. Eduskunnan talousvaliokunta voi pyytää selvityksiä toimintakertomuksen johdosta valtiopäiväjärjestyksen 53 §:n 2 momentin nojalla.

Valtiovarainministeriö osallistuu Arsenalin toiminnan ohjaukseen ja valvontaan valtion vakuusrahastosta annetun lain nojalla sekä yhtiöille annetun pankkituen valvontaan valtioneuvoston ja ministeriön asettamien ehtojen nojalla. Yhtiöt raportoivat toiminnastaan Valtion vakuusrahastolle ja valtiovarainministeriölle säännöllisesti. Valtioneuvoston yleisistunto on 13.6.1996 täsmentänyt tuen myöntämiselle asetettuja ehtoja sekä niiden toteutumisen valvonnassa noudatettavia periaatteita. Aiemmin asetettujen tuen yleisehtojen lisäksi Arsenalilta edellytetään seuraavaa:

1) Arsenal raportoi neljä kertaa vuodessa kirjallisesti Valtion vakuusrahastolle ja valtiovarainministeriölle eri toiminta-alueiden kehittymisestä ja alasajosuunnitelman etenemisestä. Raportoitavia toimintoja ovat

kiinteistöjen hankinnat, myynnit ja vuokraukset hinnoitteluperiaatteineen, elvytettävät ja perinnässä olevat luottoasiakkaat ryhmittäin (alikorkoiset, velkasaneeraukset, akordit jne.), rahoitus sekä talous ja hallinto. Erityisen seurannan kohteena ovat toimenpiteet, joilla tervehtyneitä asiakkaita palautetaan takaisin normaalin pankkijärjestelmän piiriin.

2) Raportointia kohdan 1 sisältävistä asioista edellytetään erikseen Arsenalin tytäryhtiöinä toimivilta omaisuudenhoitoyhtiöiltä Arsenal-SSP:ltä ja Arsenal-Sillalta sekä myöhemmin mahdollisesti Arsenaliin liitettäviltä muilta vastaavilta tytäryhtiöiltä.

3) Valtiovarainministeriötä tulee etukäteen informoida suunnitteilla olevista olennaisista transaktioista.

4) Arsenalin hallituksen kokousten esityslistat tulee toimittaa etukäteen valtiovarainministeriölle.

4.4 FennoScandia Ltd, selvitystilassa

Valtion vakuusrahaston Skopilta vuonna 1994 ostaman FennoScandia Ltd:n (Lontoo) vuonna 1997 aloitetun vapaaehtoisen selvitystilamenettelyn arvioidaan päättyvän vuoden 2000 alkupuoliskolla. Yhtiöstä on palautunut varoja vakuusrahastolle yhteensä noin 300 miljoonaa markkaa. Vakuusrahaston yhtiöstä maksama kauppahinta oli 215 miljoonaa markkaa.

4.5 GGF Asset Management S.A.

Valtion vakuusrahasto ja sen täysin omistama Resolution Company Reserve Oy myivät Skopilta vuonna 1994 ostamansa GGF Asset Management S.A:n (Luxemburg) koko osakekannan Luxemburgissa pankkitoimintaa harjoittaville WestLB International S.A:lle ja WestLB Capital Management S.A:lle yhteensä 76 miljoonalla markalla. Vakuusrahastolle syntyi yhtiön myynnistä myyntivoittoa 16,2 miljoonaa markkaa, minkä lisäksi yhtiöstä aiemmin oli palautunut varoja vakuusrahastolle noin 40 miljoonaa markkaa.

4.6 Resolution-yhtiöt

Skopin ulkomaisen liiketoiminnan alasajon nopeuttamiseksi ja siihen liittyvien juridisten ja muiden riskien rajaamiseksi siirrettiin joulukuussa 1993 USF Holdings, Inc. -niminen, Skopin yhdysvaltalaisen tytäryhtiön saatavat ja muu omaisuus sulautumisella Suomen valtion kokonaan omistamille ja tätä tarkoitusta varten joulukuussa 1994 perustetuille kolmelle suomalaiselle osakeyhtiöille: Resolution GGF Oy:lle, Resolution Company Armamentarium Oy:lle ja Resolution Company Armoury Oy:lle. Kauppahinta oli 53 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria. Kauppahinta rahoitettiin Skopista otetuilla luotoilla, jotka on maksettu takaisin pankille vuosina 1995 ja 1996. Kaupasta ei arvioida syntyvän tappioita Valtion vakuusrahastolle, vaan sen sijaan tähän mennessä yhtiöille on saatu tuloutettua saamisten perinnästä, panttiomaisuuden myynneistä ja muina rahoitustuottoina noin 70 miljoonaa markkaa enemmän kuin niistä maksettu kauppahinta. Lopullinen voitto tai tappio selviää myöhemmin. Yhtiöiden jäljellä olevat saatavakannat on tarkoitus realisoida, jonka jälkeen yhtiöt voidaan purkaa vapaaehtoisella selvitystilamenettelyllä.

Valtion vakuusrahasto perusti joulukuussa 1993 myös Resolution Company Reserve Oy:n, jonka tehtävänä oli omistaa ja hallita Luxemburgissa sijaitsevan Skopbank International S.A.:n (myöhemmin GGF Asset Management S.A.) yhtä osaketta, kun taas Valtion vakuusrahasto omisti GGF Asset Management S.A.:n osakekannan muutoin. GGF Asset Management S.A.:n osakekaupasta yhtiölle tuloutui myyntituloja. Yhtiö on tarkoitus purkaa vapaaehtoisella selvitystilamenettelyllä kuluvan vuoden lopussa.

5 PANKKITUELLE ASETETTUJEN EHTOJEN TOTEUTUMINEN

5.1 Asetetut ehdot

Valtion vakuusrahaston hallintoneuvoston, jonka muodostivat eduskunnan pankkivaltuutetut, vuonna 1992 hyväksymät rahaston säännöt ja vakuusrahaston tukitoimia koskevat yleiset periaatteet ovat muodostaneet perustan Valtion vakuusrahaston ja myöhemmin valtioneuvoston tekemissä pankkitukipäätöksissä asetetuille ehdoille. Eduskunta on osaltaan asettanut myönnettävälle tuelle ehtoja päättäessään vakuusrahastolaista ja sen muuttamisista sekä pankkitukeen varattavien määrärahojen käsittelyn yhteydessä.

Ehdot ovat koskeneet pankkituen avoimuutta ja julkisuutta, pankkituen houkuttelevuutta ja julkisten varojen sitoutumista, omistajien taloudellisen vastuun toteutumista, pankkijärjestelmän toiminnan tehokkuutta ja rakennetta, kilpailua ja tuettavan pankin johdon palvelussuhteen ehtoja.

Pankkituelle asetettuja ehtoja ja niiden toteutumista on käsitelty aiemmin mm. Valtion vakuusrahaston vuosikertomuksissa ja valtioneuvoston tiedonannoissa eduskunnalle vuosina 1993 (VNT 1/1993 vp) ja 1996 (VNT 1/1996 vp).

5.2 Tuen vastikkeellisuusvaatimus

Valtion vaikutusvalta ja vanhojen omistajien taloudellinen vastuu

Tuen vastikkeellisuusvaatimus on tarkoittanut lähinnä sitä, että suorasta pääomatuesta (osakesijoitukset, pääomatodistusten merkintä) pyritään saamaan takaisin niin paljon kuin mahdollista. Antaessaan mietintönsä ensimmäisestä lisätalousarviosta vuodelle 1993 (VaVM 95/1992 vp) valtiovarainvaliokunta edellytti, että:

"Valtion vaikutusvallan takaavan omistuksen hankinnan tulee olla ensisijainen tuen myöntämismuoto. Omistusoikeuden noustessa tavoiteltavaan merkittävään määräysvaltaan, voidaan pääomatodistuksia ja takauksia käyttää joko pääomasijoitusten ohella tai sijasta. Ennen omistuksen hankintaa, joka voi tapahtua mm. osakeannin kautta, on huolehdittava, että valtion omistusosuus tulee oikeaan suhteeseen arvoaan menettäneeseen vanhaan omistukseen nähden. Oikean suhteellisuuden toteuttamiseksi mahdollisesti tarpeellinen oman pääoman nimellisarvon leikkaus on toteutettava ennen osakemerkintää. Valtion omistuksen tasapuolisuuden vuoksi on osakeanti tehtävä vanhaan omistukseen verrattavilla osakkeilla eikä esimerkiksi äänivallaltaan rajatuilla osakesarjoilla, jotta niillä hankittava päätösvalta olisi yhdenvertainen vanhojen omistajien oikeuksiin nähden."

Valtion vaikutusvallan takaava omistusehto on toteutunut kaikissa valtion vakuusrahastolain säännösten perusteella tuetuissa pankeissa eli Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankissa, Suomen Säästöpankki - SSP Oy:ssä ja STS-Pankki Oy:ssä. Vanhojen omistajien taloudellisen vastuun toteuttamista rajoitti Skopin kohdalla lähinnä säästöpankkien huomattava Skop-omistus. Osakkeiden nimellisarvon leikkaaminen Skopin haltuunoton yhteydessä ei olisi ollut mahdollista ilman, että tämä olisi välittömästi aiheuttanut koko säästöpankkiryhmän kaatumisen valtion vastuulle tilanteessa, jossa valtiolla ei ollut toimivaa organisaatiota pankkikriisin hoitamiseksi. Suomen Säästöpankki muutettiin osakeyhtiömuotoiseksi pankiksi Valtion vakuusrahaston tuen myöntämisen yhtenä ehtona. Suomen Säästöpankkiin liittyneiden pankkien omat pääomat käytettiin tappioiden kattamiseen ensimmäisen tukipäätöksen ehtona. Kansallis-Osake-Pankin ostaessa STS-Pankin osakkeet pankin pääosakkaalta STS-Säätiöltä kauppahintana maksettiin vajaa kolmasosa osakkeiden nimellisarvosta. Muille omistajille KOP maksoi arvopaperimarkkinalain mukaisen hinnan. Sittemmin KOP maksoi STS-Säätiön saamaa kauppahintaa vastaavan määrän eli 75 miljoonaa markkaa Valtion vakuusrahastolle ylimääräisenä suorituksena. Liikepankkien ja Postipankki Oy:n vakuusrahasto siirsi varojaan 357 miljoonaa markkaa vuonna 1993 Valtion vakuusrahastolle STS-Pankki Oy:tä koskevan järjestelyn ehtona.

Tuen korollisuus, vuoden 1992 valtion pääomasijoitukset pankkeihin

Vastikkeellisuusvaatimus on vaikutusvallan takaavan omistuksen lisäksi tarkoittanut tuen korollisuutta.

Valtio sijoitti pankkeihin vuonna 1992 yhteensä 7 912 miljoonaa markkaa luottolaman torjuntaan tarkoitettuina pääomasijoituksina. Pääomasijoitukset on Yrityspankki Skop Oyj:n pääomasijoitusta lukuun ottamatta maksettu valtiolle takaisin. Skopin pääomasijoituksen palautus arvioidaan toteutuvan vuonna 2000. Vuoden 1992 pääomasijoituksen luonne poikkeaa Valtion vakuusrahaston ja valtion myöntämästä valtion vakuusrahastosta annetun lain mukaisesta pankkituesta. Pankkien vakavaraisuuden heikentymisen seurauksena pankkien luotontarjonta supistui vuosina 1991 ja 1992 tavalla, joka uhkasi syventää lamaa. Hallitus päätti maaliskuussa 1992 pankkien luotonantomahdollisuuksien turvaamiseksi toimenpiteistä ja toimenpide-esityksistä, joihin sisältyi mm. pankkien pääomarakenteen vahvistaminen. Vuoden 1992 valtion ensimmäiseen lisätalousarvioon varattiin tämän johdosta 8 000 miljoonan markan määräraha, jolla valtio voi osallistua pankkien pääomarakenteen vahvistamiseen. Vuoden 1992 pääomasijoitukset voidaan lukea pankin sidottuun omaan pääomaan luottolaitostoiminnasta annetun lain (1607/1993) 36 §:n mukaisesti seuraavin edellytyksin:

1) sijoitukselle ei saa asettaa vakuutta eikä se ole irtisanottavissa;

2) sijoitus saadaan maksaa takaisin vain Rahoitustarkastuksen luvalla edellyttäen, että luottolaitoksen, tai luottolaitoksen ja sen konsolidointiryhmän, vakavaraisuus ei laske alle 79 §:ssä säädetyn rajan;

3) sijoitukselle saadaan maksaa korkoa vain siinä määrin kuin luottolaitoksen tai, jos luottolaitos on emoyritys, konsernin voitonjakokelpoiset varat taikka säästöpankkilain 40 §:ssä tarkoitetut voittovarat siihen riittävät;

4) luottolaitoksen purkautuessa tai joutuessa konkurssiin sijoituksen pääomalla ja maksamattomalla korolla on huonompi etuoikeus kuin luottolaitoksen muilla sitoumuksilla, mutta parempi oikeus kuin osakkeilla, osuuksilla ja sijoitusosuuksilla taikka kantarahasto-osuuksilla.

Päättäessään merkitä pankkien liikkeeseen laskemia pääomatodistuksia valtio asetti pääomasijoituksille korkoehdon, jolla pääomasijoitusten takaisinmaksu voidaan varmistaa siitä huolimatta, että pääomasijoitusta ei voida irtisanoa ja sillä ei ole takaisinmaksuohjelmaa. Korkoehdon mukaisesti pääomasijoituksen korko on sidottu valtion yhden vuoden pituisten kotimaisten velkasitoumusten rahoituskustannuksiin portaittain nousevalla marginaalilla. Marginaali voi kuitenkin nousta enintään 14 prosenttiyksikköön.

Pankkisektorin toiminta oli tappiollista vuosina 1991 - 1995. Vuonna 1996 pankkisektori saavutti positiivisen tuloksen. Pääomasijoituksen ehdot asettivat pääomasijoitukselle maksettavat korot osinkojen edelle. Pankki voi maksaa osinkoa voitonjakokelpoisista varoistaan vasta sen jälkeen kun pääomasijoitukselle on ko. korkojaksolta maksettu täysimääräinen korko.

Ankarammat ehdot, pankkisektorin saneeraus

Eduskunnan talousvaliokunnan mietinnössä 27/1998 vp esitetään kysymys olisiko valtio voinut liittää ankarampia ehtoja pääomasijoituksiin, jolloin pankeilla olisi halukkuutta ottaa niitä vastaan vain viimeisenä keinona ja että on mahdollista, että vastikkeellisempi tuki heti alussa olisi nopeuttanut pankkisektorin saneerausta, kun pankeilla olisi ollut suurempaa motivaatiota nostaa vakavaraisuuttaan omin toimin.

Ankarammat ehdot olisivat ilmeisesti merkinneet lähinnä sitä, että valtiolla olisi ollut vapaampi oikeus muuttaa pääomasijoitukset pankin osakkeisiin tai muihin vastaaviin omistusvaltaa edustaviin arvopapereihin. Pääomasijoituksen ehtojen mukaisesti pääomasijoitus oli tietyissä olosuhteissa vaihdettavissa pankin osakkeisiin. Näitä tilanteita oli kaksi; mikäli pankilta on jäänyt pääomasijoituksen korko maksamatta 1080 päivältä tai pankin vakavaraisuus laskee alle lakisääteisen. Toinen ankarampi ehto olisi voinut koskea pääomasijoituksen koronmaksua. Jälkimmäinen ehto ankarampana ei olisi ollut mahdollinen, koska lainsäädännöllä koronmaksu on sidottu pankin voitonjakokelpoisiin varoihin. Lyhentämällä valtion konversio-oikeusajanjaksoa, olisi valtio ollut todennäköisesti sidottu useamman suomalaisen pankin jonkinasteiseen haltuunottoon, koska useiden ja erityisesti suurten pankkien tulokset vuosina 1992 - 1995 olivat tasoilla, jotka eivät luoneet pankeille voitonjakokelpoisia varoja. Kuten eduskunnan talousvaliokunta on mietinnössään 58/1992 vp vastauksena hallituksen esitykseen vakuusrahastosta annetun lain muuttamiseen todennut "tehokkaallakaan toimialarationalisoinnilla ja kannattavuuden parantamisella ei kuitenkaan voida välttää julkisen tuen tarvetta". Kannanotto kuvastaa pankkisektorin voimakasta saneeraustarvetta, joka tuli vuoden 1992 kuluessa yhä selvemmäksi. Yleisen laman ja pankkisektorin ylikapasiteetin sekä pankkikriisin syvyyden vuoksi pankeille oli syytä varata riittävä aika toimintansa tehostamiseen ja kannattavuuden parantamiseen omin toimin. Kolmen vuoden ajanjakso tämän tehtävän toteuttamiseen oli lyhyt ottaen huomioon kansantaloudellinen kokonaistilanne.

Pääomasijoitukselle maksettavan koron etuoikeus osinkoihin nähden on omalta osaltaan nopeuttanut pankkisektorin tervehtymistä.

Pääomasijoitusten kokonaistaloudellinen tarkoituksenmukaisuus

Suomalaisten pankkien ongelma on aina ollut ensisijaisen, ei toissijaisen oman pääoman riittävyys. Kokonaistaloudelliselta kannalta oli siksi tarkoituksenmukaista, että pankkien rating-asema varainhankinnassa säilyi riittävällä, lakisääteisen vakavaraisuuden ylittävällä tasolla. Riittävän rating-aseman vaikutus näkyy suoraan pankin varainhankinnan hinnassa ja siten myös asiakkaan maksamassa rahoituksen hinnassa.

Pääomasijoitusten tuottavuutta ei voida kokonaistaloudelliselta kannalta tarkastella yksinomaan pääomasijoituksen ja valtion jälleenrahoituksen välisenä korkoerona pääomasijoitukset vastaanottaessaan pankit sitoutuivat mm. siihen, että pankit suhtautuvat joustavasti velanhoitovaikeuksissa oleviin asiakkaisiin sekä pyrkivät vakavaraisuutensa sallimissa rajoissa tarjoamaan luottoa myös asiakkaiden uusiin tarpeisiin. Edelleen pankit sitoutuivat pidättäytymään luottokannan supistamisesta luottojen irtisanomisilla. Päätettäessä toimenpiteistä valtioneuvosto ja Suomen Pankki arvioivat, että mikäli valtion oman pääoman ehtoisista sijoituksista pankkeihin toteutuisi 8 miljardia markkaa, pankkien luotonantomahdollisuudet paranevat yhteensä 90 - 100 miljardia markkaa eli noin 25 prosenttia luottokannasta verrattuna siihen kehitykseen, joka toteutuisi ilman näitä toimenpiteitä.

Kyseessä olevalla yleisellä pääomasijoituksella pankkeihin on voitu välttää uhka, että useampi pankki olisi joutunut valtion vakuusrahastosta annetun lain mukaisen tuen piiriin siten, että yleisen pääomasijoituksen voidaan katsoa osittain vähentäneen valtiontaloudelle pankkikriisistä aiheutuneita kokonaiskustannuksia.

Pääomasijoituksista valtiolle aiheutuneet laskennalliset korkokustannukset ovat olleet noin 3 miljardia markkaa ja korkotuloutukset yhteensä noin 720 miljoonaa markkaa. Vuodelta 1996 Yrityspankki Skop Oyj:tä lukuun ottamatta valtio sai pääomasijoituksille koron täysimääräisenä. Valtiolta on jäänyt korkotuloja saamatta yhteensä noin 1 800 miljoonaa markkaa siltä ajanjaksolta, jolta koronmaksu ei ole ollut mahdollinen pankkien voitonjakokelpoisten varojen puuttumisen vuoksi. Samalla ko. maksamattomat korot on laskettava pankkien korkohyödyksi, joka muutoin olisi vähentänyt täysimääräisesti pankkien vakavaraisuuspääomia. Mikäli kyseinen ajanjakso hyväksytään kustannukseksi siitä, että valtio ei joutunut ottamaan valtion vakuusrahastosta annetun lain nojalla useampaa pankkia haltuunsa, on nettokustannus vuoden 1992 pääomasijoituksista yhteensä noin 530 miljoonaa markkaa.

Ilman vuoden 1992 pääomasijoitusta olisi Kansallis-Osake-Pankin ja eräiden osuus- ja säästöpankkien vakavaraisuus laskenut alle lakisääteisen vakavaraisuusvaatimuksen. Eduskunnan asettama omistajavallan turvaava pankkitukiehto ei välttämättä olisi Kansallis-Osake-Pankin kohdalla johtanut pankkituen loppulaskun kannalta samaan tulokseen kuin se, että KOP pystyi jatkamaan itsenäisenä ja sittemmin yhdistyi Suomen Yhdyspankki Oy:n kanssa.

Pankkituelle asetettujen ehtojen ankaruutta mm. sen houkuttelevuuden suhteen kuvastanee se, että kun valtioneuvosto teki elokuussa 1993 periaatepäätökset Kansallis-Osake-Pankin 1 800 miljoonan markan ja Suomen Yhdyspankki Oy:n 1 000 miljoonan markan oman pääoman ehtoisen sekä marraskuussa 1993 Osuuspankkien Vakuusrahaston 900 miljoonan markan vieraan pääoman ehtoisen varainhankinnan takaamisesta, Valtion vakuusrahaston johtokunta edellytti valmisteluvaiheessa takausjärjestelyiltä seuraavia ominaisuuksia, joista kuitenkin yksityiskohtaisesti päätettäisiin takauksia koskevien lopullisten päätösten yhteydessä:

- pankkituen yleiset ehdot toteutuvat johtokunnan erikseen edellyttämällä tavalla,
- omistajien taloudellisen vastuun toteuttamistavasta päätetään takausjärjestelyn yhteydessä,
- takauspalkkio määritetään mahdollisimman tarkasti ja hyvin takauksen todellista arvoa kuvaaviksi, ja siinä huomioidaan sekä valtion velvoitteet että valtion saamat oikeudet,
- takausjärjestely edistää pankkisektorin tehokkuutta,
- takausjärjestely on kestoltaan rajattu ja takausvastuut ovat voimassa enintään 10 vuotta,
- takausjärjestelyn on tarjottava valtiolle mahdollisuus irtautua tukijärjestelystä,
- takausjärjestelyn on rasitettava valtion lainanottoa vähemmän kuin vastaavan rahoituksen nostaminen valtion nimissä,
- pankin on esitettävä tulosennusteensa ja pääomanhuoltosuunnitelmansa seuraavalle kolmelle vuodelle,
- pankkeja valvova viranomainen on tehnyt päätöksen lainan ja siihen liittyvän takausjärjestelyn käsittelystä pankkilainsäädännön mukaisessa vakavaraisuuslaskennassa,
- vakuusrahastolain mukaisesta erityistarkastuksesta on saatu tarvittavat tiedot takauspäätöksen tekemiseksi,
- vakuusrahastolla on jatkuva oikeus lain mukaiseen erityistarkastukseen.

Periaatepäätökset raukesivat käyttämättöminä Osuuspankkien Vakuusrahaston osalta vuoden 1996 lopussa ja Merita Pankki Oyj:n osalta vuoden 1997 alussa. Pankkien omin toimin tapahtunut toimintojen saneeraus siten, että takauksia ei tarvittu, on osoitus tuen ehtojen toimivuudesta.

5.3 Tuen läpinäkyvyys, vahingonkorvausoikeudenkäynnit

Valtion vakuusrahasto teetti valtion vakuusrahastosta annetun lain 14a §:n nojalla erityistarkastukset Suomen Säästöpankki-SSP Oy:ssä ja siihen sulautuneissa säästöpankeissa sekä Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankissa ja Siltapankki Oy:ssä. Erityistarkastusten perusteella vakuusrahasto pyysi lukuisilta asianajotoimistoilta lausunnot mm. siitä, olivatko pankkien johtoelimet toimineet siten, että oli aihetta nostaa heitä vastaan vahingonkorvauskanteita. Saatujen asiantuntijalausuntojen ja erityistarkastusten perusteella päätettiin vuoden 1993 lopussa nostaa vahingonkorvauskanteita 25:ssä Suomen Säästöpankkiin sulautuneessa säästöpankissa, Skopissa sekä Siltapankissa, yhteensä noin 290 vastaajaa vastaan. Kanteita nostettiin kaikkiaan 37, minkä lisäksi rikostutkintaa suoritettiin 14 pankissa. Osassa tapauksista rikostutkinta on johtanut syytetoimenpiteisiin ja tuomioihin.

Lähtökohtana oli selvittää vastuukysymykset niiden henkilöiden osalta, joiden päätöksistä ja esittelyistä oli aiheutunut pankeille vahinkoa. Kanteet kohdistettiin ammattijohdon ohella tarpeen vaatiessa myös ns. luottamusmiesjohtoon eli pankkien hallitusten jäseniin.

Pankkien isännistöjen tai hallintoneuvostojen ei havaittu orgaaneina syyllistyneen pankeille vahinkoa aiheuttaneisiin päätöksentekoihin. Ei ollut myöskään osoitettavissa, että tilintarkastajat olisivat syyllistyneet sellaiseen lainvastaiseen toimintaan tai tekoihin, joista heille olisi aiheutunut vahingonkorvausvastuu.

Vahingonkorvausvastuun kannalta hallituksen/johtokunnan varsinaisia jäseniä ja varajäseniä ei asetettu kanteennostohetkellä eri asemaan.

Kanteilla päätettiin vaatia vahingonkorvauksia säästöpankkien osalta yhteensä noin 2,34 miljardia markkaa, Skopin osalta yhteensä noin 3,5 miljardia markkaa ja Siltapankin osalta yhteensä noin 173 miljoonaa markkaa.

Nyt, yli viiden vuoden jälkeen kanteiden nostamisesta, vahingonkorvausoikeudenkäynneissä on saatu käräjäoikeuden tuomioita kokonaisuudessaan 23 pankin osalta ja osittain kahden pankin osalta. Käräjäoikeuksissa on vielä vireillä kanteita kokonaan tai osittain neljän pankin osalta.

Käräjäoikeudet ovat antaneet kaikkiaan 32 tuomiota, joista seitsemän on ollut kokonaan hylkääviä. Yhdessä tapauksessa kantaja on peruuttanut kanteen kokonaisuudessaan oikeuskäsittelyn aikana. Useassa tapauksessa pankin hallitus on vapautettu vastuusta, mutta toimitusjohtaja/pankinjohtaja on joutunut korvausvastuuseen.

Hovioikeuden tuomioita on saatu 24, joissa kahdeksassa tapauksessa kanne on hylätty kokonaisuudessaan.

Korkeimman oikeuden tuomioita on saatu kahdessa tapauksessa, joissa molemmissa kanne on ainakin osittain menestynyt. Korkein oikeus on lisäksi yhdeksässä tapauksessa päättänyt olla myöntämättä valituslupaa.

Vahingonkorvausoikeudenkäynneissä on 19 kannetta lopullisesti eli lainvoimaisesti ratkaistu. Viisi kannetta on vielä vireillä käräjäoikeuksissa, seitsemän hovioikeuksissa ja kuusi korkeimmassa oikeudessa.

Vastaajat on tuomittu tähän mennessä maksamaan kantajapankeille vahingonkorvauksia yhteensä noin 84 miljoonaa markkaa ja oikeudenkäyntikuluja yhteensä noin 10 miljoonaa markkaa. Kantajapankit on tuomittu maksamaan vastaajien oikeudenkäyntikuluja yhteensä noin 41 miljoonaa markkaa.

Vastaajat ovat korvanneet kantajapankeille vahingonkorvaus- ja oikeudenkäyntikuluja ulosmittaus- tai sovintoteitse taikka sulkutilitalletuksin tähän mennessä yhteensä noin 10 miljoonaa markkaa.

Epäillyistä väärinkäytöksistä on tehty tutkintapyynnöt poliisille. Tutkintapyynnöt ovat koskeneet useassa tapauksessa samoja asiakokonaisuuksia kuin nostetut vahingonkorvauskanteet. Oikeudenkäynneissä on tuomittu kaksi vastaajaa ehdottomaan ja neljä vastaajaa ehdolliseen vankeusrangaistukseen sekä yksi vastaaja sakkorangaistukseen. Osassa tapauksista syyteoikeus on todettu vanhentuneeksi tai sitten syytteet on hylätty kokonaan.

Valtion vakuusrahastoon perustettiin 17.8.1998 voimaan tulleella valtion vakuusrahastosta annetun lain muutoksella viisijäseninen toimiohjelautakunta. Lautakunnan tehtävänä on antaa toimiohjeita omaisuudenhoitoyhtiöille erityistarkastusten perusteella ajettavissa vahingonkorvaus- ja rikosoikeudenkäynteihin ja niissä annettujen tuomioiden täytäntöönpanoon liittyvissä asioissa sekä vahvistaa omaisuudenhoitoyhtiöiden ylivelkaantuneiden luottoasiakkaiden saatavien perintää ja velkajärjestelyä koskevat periaatteet. Toimiohjelautakunta on antamissaan

toimiohjeissa noudattanut aiemmin muodostunutta päätöksentekopolitiikkaa muun muassa tehtyjen sovintojen osalta. Periaatteena on ollut, että sovinnot voivat rakentua yhteisvastuullisen korvausvastuun sijasta pääluvunmukaisiksi. Tuomittu korvausvastuu on tällä periaatteella sovittu noin 20 henkilön kanssa. Sovintoja ei sen sijaan ole tehty niiden henkilöiden kanssa, jotka ovat syyllistyneet rangaistaviin tekoihin, kuten luottamusaseman väärinkäyttörikoksiin.

Vahingonkorvauskanteiden ja rikosasioiden oikeuskäsittelyn myötä on saatu ja saadaan ohjeistusta sille, miten on tulkittava pankkien toimintaa ohjaavia lakeja ja muuta normistoa. Samalla saadaan oikeuslaitoksen tulkintaa hyvän ja huolellisen pankkitavan käsitteestä sekä pankkien johtoelinten vastuusta.

6 VALTIONTALOUDEN TARKASTUSVIRASTON RAPORTTI

Eduskunta edellytti vastauksessaan EV 200/1998 vp marraskuussa 1998 pankkikriisiä koskevan hallituksen selonteon käsittelevän Valtiontalouden tarkastusviraston suorittamaa Suomen Säästöpankin liiketoiminnan luovutuksessa noudatetun menettelyn laillisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden tarkastusta. Tarkastusviraston tarkastuskertomus nro 402/54/97 "Suomen Säästöpankki - SSP Oy:n myynti ja osto takaisin OHY Arsenal Oy:n tytäryhtiöksi" julkaistiin 10.2.1999. Valtiovarainministeriö antoi vastineensa tarkastuskertomuksen luonnokseen 3.2.1999.

Valtiovarainministeriön vastine, joka referoitiin tarkastuskertomuksen lopussa, keskittyi kolmeen ministeriön mielestä puutteellisesti ja/tai virheellisesti tulkittuun asiakokonaisuuteen: 1) Suomen Säästöpankki - SSP:n arvosta eri yhteyksissä tehtyihin laskelmiin, 2) valtion SSP:n myynnistä saamiin suorituksiin sekä 3) myyntiä välittömästi seuranneen ajanjakson tuloslaskelmien ja taseen kehityksen seurantaan. Kahden ensiksi mainitun asian keskeiset periaatteet olivat seuraavat:

- Valtion vakuusrahasto palkkasi toukokuussa 1993 Merrill Lynch -investointipankin avustamaan rahaston johtokuntaa selvittämään erilaisia käytettävissä olleita vaihtoehtoja Suomen Säästöpankki - SSP Oy:n ja silloisen Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin toimintojen yhdistämiseksi ja/tai tehostamiseksi siten, että valtiontaloudelle aiheutuva rasitus pankkien saama mittava tuki huomioiden jäisi mahdollisimman pieneksi.

  Suomen Säästöpankki - SSP Oy:n myyntiä koskeneet asiakirjat tulivat viiden vuoden salassapitojakson jälkeen julkisiksi 22.10.1998. Asiakirjojen julkaisemisen yhteydessä tiedotusvälineissä esiintyi virheellisiä tulkintoja Merrill Lynchin laatimien prosessin eri vaiheissa ja erilaisiin olettamuksiin perustuvien laskelmien vertailtavuuksista. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa ei ministeriön mielestä kiinnitetty riittävästi huomiota näihin tulkintaongelmiin.

  Merrill Lynchin heinäkuussa 1993 laatimat laskelmat pohjautuivat vuoden 1992 lopussa vallinneeseen tilanteeseen sekä herkkyysanalyysiin, jonka olettamat olivat lokakuussa 1993 suurelta osin vanhentuneita. Lopullista kaupantekoa varten laaditussa tuoreessa arvonmäärityksessä kyettiin ottamaan huomioon kaupan lopullinen kohde, pankin vuoden 1993 kuluessa heikentynyt talletuspakona ilmennyt rahoituksellinen asema sekä meneillään olleen tervehdyttämisohjelman toimenpiteiden riittämättömyys pankin saattamiseksi kannattavalle toimintauralle.

Asiantuntija-arviot pankin tappiollisuudesta vuonna 1993 moninkertaistuivat vauhdittaen omistajien myyntihalukkuutta.

- Valtiovarainministeriön mielestä toinen keskeinen tarkastusviraston tarkastuskertomuksen virhepäätelmä oli SSP:n myynnistä valtiolle tuloutuneiden rahavirtojen määrittely. Tarkastuskertomuksessa päädytään laskelmaan, jonka mukaan SSP:n luovutussopimuksen toimeenpano toi valtiolle nettomääräisesti tuloja yhteensä 5 455 miljoonaa markkaa. Laskelmassa tulovirroiksi katsotaan ainoastaan ostajapankkien suoritukset. Ministeriön mielestä oikea tapa on ottaa laskelmaan mukaan myös myydyn pankin valtiolle suorittama oman pääoman palautus 686 miljoonaa markkaa ja jäljelle jääneiden omaisuuserien myynnistä valtiolle kertynyt suoritus 579 miljoonaa markkaa eli vähäisten korjauserien jälkeen yhteensä 6 839 miljoonaa markkaa. Luvut kuuluvat myynnin toimeenpanosta syntyneisiin tuloihin, koska ne olisivat ilman myyntiä jääneet tuloutumatta. Ministeriö korosti jo vastineessaan, että pankkitukena myönnettyjen varojen budjettitalouteen tulleet palautukset eivät ole valtion sisäinen tilisiirto, kuten tarkastuskertomuksessa esitettiin.

Valtion vakuusrahaston käyttämän asiantuntijan lausuntojen mukaan valtio sai SSP:n myynnistä aidon markkinahinnan. SSP:n myyntiin sen neljälle kotimaiselle kilpailijalle päädyttiin seikkaperäisten vaihtoehtoisten tarkastelujen jälkeen. Vuonna 1993 olosuhteet olivat kuitenkin sellaiset, ettei ulkomaista kiinnostusta pankkeja kohtaan esiintynyt. Voimakkaampaa kiinnostusta ja aktiviteetin lisäystä tapahtui vasta vuoden 1994 loppupuoliskosta alkaen.

Talousvaliokunta tiedustelee mietinnössään 27/1998 vp, mikä vaikutus SSP:n myyntihinnalla oli ostajapankkien vakavaraisuuteen ja edellyttikö pilkkominen erityisiä kirjanpidollisia tai valvontaan liittyviä järjestelyjä pankkien vakavaraisuusvaatimusten täyttymisen varmistamiseksi.

SSP:n liiketoiminnan kauppahinnan vaikutus ostajapankkien vakavaraisuuteen määräytyi Rahoitustarkastuksen 21.1.1994 tekemän päätöksen perusteella. Rahoitustarkastus hyväksyi kauppahinnan jaksotuksen siten, että kauppahinnasta poistetaan prosenttiosuudet, jotka ovat:

1. vuonna	22,1 %
2. vuonna	15,0 %
3. vuonna	12,7 %
4. vuonna	9,4 %
5. vuonna	7,7 %
6. vuonna	6,0 %
7. vuonna	4,6 %
8. vuonna	3,7 %
9. vuonna	3,3 %
10. vuonna	2,3 % ja

kymmenennen vuoden jälkeen vielä poistamatta oleva kauppahinnan osa samansuuruisin vuotuisin poistoin kuin kymmenennen vuoden tasapoisto. Lisäksi Rahoitustarkastus katsoi, että ostajapankit voivat siirtymävaiheesta johtuen jaksottaa 1,67 prosenttia kauppahinnasta marras-joulukuulle 1993.

Muita kirjanpidollisia tai vakavaraisuusvaatimusten täyttymisen varmistamiseksi tehtyjä päätöksiä tai toimenpiteitä kaupasta ei syntynyt. Valvonnan osalta SSP:n liiketoiminnan myynti ja samaan aikaan päätetty omaisuudenhoitoyhtiön perustaminen edellytti valvontaan liittyviä päätöksiä. Päätös siitä, että Rahoitustarkastus valvoo omaisuudenhoitoyhtiöiden osalta asiakkaansuojaa ja että omaisuudenhoitoyhtiöitä koskevat samat säännökset kuin pankkejakin pankkisalaisuuden osalta, syntyi valtion vakuusrahastosta annetun lain muuttamisen yhteydessä syksyllä 1993, jolloin vakuusrahastolakiin otettiin säännökset omaisuudenhoitoyhtiöistä. Suomen Säästöpankki - SSP Oy sen sijaan toimi luottolaitoksena marraskuuhun 1995 saakka ja tästä johtuen Suomen Säästöpankkiin sovellettiin samoja valvontasäännöksiä kuin muihinkin luottolaitoksiin. Rahoitustarkastus piti erityisen tärkeänä, että asiakkaan asema ja pankkisalaisuuden säilyminen turvataan asianmukaisesti sekä että asiakkaiden rahoitushuollon jatkuvuus turvataan kaikissa olosuhteissa. Edelleen Rahoitustarkastus piti tärkeänä, että perustettavan omaisuudenhoitoyhtiön ja jäljelle jäävän SSP:n liiketoiminnat ja organisaatiot pidetään huolellisesti erillään sekä toisistaan että SSP:n omistajapankkien toiminnoista ja organisaatioista. Erityisesti siirtymävaiheen aikana, jolloin SSP:n henkilökunta hoiti asioita omaisuudenhoitoyhtiön puolesta ja lukuun, raportointi- ja käskyvaltasuhteisiin sekä salassapitomääräyksiin oli kiinnitettävä erityistä huomiota. Rahoitustarkastus asetti lisäksi asiamiehen valvomaan Suomen Säästöpankki - SSP Oy:n toimintaa.

7 TOIMENPITEET RAHOITUSJÄRJESTELMÄKRIISIEN ESTÄMISEKSI

Pankkikriisin puhkeamisen jälkeen on ollut vireillä lukuisia eri hankkeita, joiden tarkoituksena on ollut ehkäistä ennalta uusien pankkikriisien syntymistä sekä parantaa edellytyksiä tehokkaammalle ongelmien ratkaisemiselle kriisitilanteissa. (Monista toteutetuista uudistuksista huolimatta hankkeita on edelleen vireillä.) Keskeisimmät uudistukset ovat liittyneet rahoitusjärjestelmän monipuolistamiseen ja pankkeja koskevien säädösten muuttamiseen, joista tärkeimmät koskevat talletussuoja-järjestelmän uudistamista ja valvonnan tehostamista.

Näiden toimenpiteiden lisäksi myös euron käyttöönottamisella on ollut merkittäviä vaikutuksia pankkijärjestelmän vakauden kannalta. Yhteiseen valuuttaan siirtyminen merkitsee valuuttajärjestelmään liittyvien riskien vähentymistä ja talouspolitiikan yhdenmukaistumista euroalueella. Euro-oloissa edellytykset vakaammalle kehitykselle ovat hyvät, vaikka pankkijärjestelmän häiriöt edelleen mahdollisia. Euron myötä mahdollisten kriisitilanteiden ratkaiseminen ei ole enää ainoastaan kansallinen kysymys, vaan mahdolliset kriisit hoidetaan yhteistyössä muiden maiden viranomaisten ja EU:n keskeisten instituutioiden kanssa.

Rahoitusjärjestelmän monipuolistaminen

Hallituksen vuonna 1996 eduskunnalle antaman rahoitusjärjestelmän tervehdyttämistä koskevan tiedonannon yksi keskeinen tavoite oli jatkaa arvopaperimarkkinoiden kehittämistä ja sitä kautta parantaa edellytyksiä pankkijärjestelmän ulkopuolella tapahtuvalle rahoituksenvälitykselle. Rahoitusjärjestelmän monipuolistaminen käsittää lukuisia eri toimenpiteitä, joita koskevat lainsäädäntöhankkeet ovat liittyneet mm. sijoitusrahastojen ja sijoituspalveluyritysten toimintaedellytysten parantamiseen, kansallisen arvopaperikeskuksen perustamiseen, sijoituskohteiden verokohtelun

yhdenmukaistamiseen ja yleisesti arvopaperimarkkinoiden toimintaedellytysten parantamiseen.

Talletussuojajärjestelmän uudistaminen

Yksi keskeinen lainsäädännöllinen muutos, joka osaltaan ehkäisee pankkikriisien uusiutumista oli talletussuojajärjestelmää koskevan lain uudistaminen. Vuoden 1998 alusta voimaan tulleen lain perusteella tallettajien saamisten turvaamiseksi perustettiin talletussuojarahasto, johon talletuspankin on kuuluttava. Talletussuojarahaston tehtävänä on tallettajien saamisten turvaaminen yksittäisen talletuspankin joutuessa maksukyvyttömäksi. Talletussuojarahastoon kerättäviä varoja ei käytetä yksittäisen pankin vakavaraisuuden tukemiseen, vaan ainoastaan tallettajien saamisten maksamiseen. Talletussuojarahastosta voidaan maksaa enintään 150 000 markan suuruinen korvaus tallettajaa ja pankkia kohden.

Talletussuojajärjestelmän toiminta rahoitetaan ensisijaisesti vuosittain perittävillä kannatusmaksuilla, joiden suuruus määräytyy riskiperusteisesti pankin vakavaraisuuden ja talletusten määrän perusteella. Talletussuojarahastoon kerättävien likvidien varojen vähimmäismääräksi asetettiin kaksi prosenttia korvattavien talletusten määrästä. Talletussuojarahastolla on lisäksi oikeus lainanottoon.

Uudistuksen myötä pankeilla on aiempaa paremmat edellytykset suoriutua yhteisvastuulla korvaustilanteista. Talletussuojajärjestelmään kuuluvat talletuspankit vastaavat itse järjestelmän rahoituksesta, jolloin valtiolle ei aiheudu normaalioloissa kustannuksia sen hallinnoinnista tai korvaustapauksista. Tämän voidaan katsoa edistävän pankkijärjestelmän vakautta ja minimoivan valtion taloudellista vastuuta ja siten pienentävän valtion tuen tarvetta tulevaisuudessa.

Talletussuojan rajaaminen kannustaa lisäksi tallettajia ja sijoittajia seuraamaan pankkien toimintaa, koska kaikkia talletuksia ei enää voida mieltää riskittömiksi. Näin pankit joutuvat arvioimaan toimintastrategioitansa entistä huolellisemmin. Uudistuksessa talletuspankkien kilpailuetu vaihtoehtoisia sijoituskohteita tarjoaviin yrityksiin nähden heikkenee, mikä myös osaltaan edistää rahoitusjärjestelmän monipuolistumista.

Pankkien toiminnan uudelleenjärjestelyn kehittäminen

Mahdollisten tulevien pankkikriisien kustannusten minimoimiseksi on käynnissä hankkeita niin kotimaassa kuin EU:ssakin. Vuoden 2000 aikana on tarkoitus saattaa voimaan lainmuutoksia, joiden tavoitteena on helpottaa menettelyä lopetettaessa ja uudelleenjärjestettäessä luottolaitosten toimintaa sekä velkojainsuojan toteutumista. Toinen keskeinen uudistus liittyy omistajavastuun toteutumisen tehostamiseen julkisen tuen kohteena olevassa luottolaitoksessa[1]. Euroopan unionissa on myös käynnissä luottolaitosten uudelleenjärjestelyä ja purkamista koskevan direktiiviehdotuksen valmistelu.

Rahoitusmarkkinoiden valvonnan kehittäminen

Pankkisektorin viranomaisvalvontaa kehitettiin 1.10.1993 perustamalla Rahoitustarkastus. Uudistuksen tavoitteena oli rahoitusmarkkinoiden valvonnan tehostaminen

[1] Luottolaitoslainsäädännön kehittämistyöryhmän muistio, 25/98, Valtiovarainministeriö

ja viranomaisten välisen yhteistyö lisääminen. Uudistuksen yhteydessä viranomaisvalvonnan resursseja lisättiin ja valvonta liitettiin Suomen Pankin alaisuuteen. Lisäksi vuonna 1995 annettu EU:n valvonnan tehostamista koskeva direktiivi (95/26/ETY) saatettiin voimaan Suomessa vuonna 1996. Uudistuksella lisättiin muun muassa valvottavien velvollisuutta antaa tietoa viranomaisille. Vuoden 1998 alusta tuleen luottolain muutoksen nojalla talletuspankkien velvollisuutta antaa julkisuuteen tietoa taloudellisesta tilastaan lisättiin. Erityisesti julkisen tilinpäätös- ja osavuosi-informaation yhdenmukaistamisen ja lisäämisen kautta parannettiin edellytyksiä pankin toimintaan liittyvien riskien arvioimiseen.

Vakuutusvalvonta ja -tarkastus organisoitiin uudelleen huhtikuussa 1999. Tällöin toimintansa aloitti sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kuuluva Vakuutusvalvontavirasto, jolle siirrettiin sosiaali- ja terveysministeriöltä vakuutus- ja eläkelaitosten ja muiden vakuutusalalla toimivien valvonta ja tarkastus. Vakuutusvalvonnan uudelleen organisoinnin yhtenä tavoitteena oli yhteistyön lisääminen ja tiivistäminen Rahoitustarkastuksen kanssa. Tästä syystä kummankin valvontaviraston johtokunnat ovat lähes identtiset ja mukana on molempien valvontavirastojen edustajia. Viranomaisten on kiinnitettävä jatkossa erityistä huomiota pankkien ja vakuutusyhtiöiden valvontaan, sillä rahoitusalan yhteenliittymien ja muiden yhteistyömuotojen määrän arvioidaan edelleen kasvavan. Euron nopeuttaessa sisämarkkinoiden kehittymistä tämä edellyttää myös yhteistyön tiivistämistä euroalueen valvontaviranomaisten kanssa yli perinteisten toimialarajojen.

Valtiovarainministeriölle mietintönsä jättänyt työryhmä ehdotti huhtikuussa 1999 erillisen rahoitus- ja vakuutusalan ryhmittymien eli niin sanottujen finanssitavaratalojen valvontaa koskevan lain säätämistä[2]. Tällä haluttiin varmistaa, että mahdollisesti laajojenkin rahoitus- ja vakuutusryhmittymien muodostuminen Suomen rahoitusmarkkinoille ei vaarantaisi rahoitusmarkkinoiden vakautta ja niiden häiriötöntä toimintaa. Näin voitaisiin vähentää mahdollisuutta, että ryhmittymien liiketoiminta vaarantaisi tallettajien asemaa tai vakuutettujen etuja. Lailla pyrittäisiin lähinnä varmistamaan se, ettei nykyiseen valvontaan jää katvealueita.

Euron käyttöönoton vaikutukset

Euron käyttöönotto poistaa valuuttakurssiriskin euroalueeseen liittyvien maiden väliltä. Valuuttakursseihin liittyvän epävarmuuden poistuminen luo hyvät edellytykset vakaalle korkokehitykselle ja rahaoloille. Tämä puolestaan luo paremmat edellytykset paitsi talouden kasvulle, myös rahoitusjärjestelmän vakauden säilymiselle. Valuuttakurssin kiinnittyminen peruuttamattomasti euroon merkitsee valuuttakurssiin liittyvän epävarmuuden poistumista.

Euroon siirtyminen tukee myös käynnissä olevaa arvopaperistumiskehitystä, joka nopeuttaa rahoitusjärjestelmien monipuolistumista ja vähentää sitä kautta riippuvuutta liian yksipuolisesti pankkien välittämästä rahoituksesta. Tämä edesauttaa markkinoiden tehokkuuden lisäksi vakauden säilymistä kansallisissa rahoitusjärjestelmissä.

Markkinoiden laajentuminen edellyttää yhteistyön lisäämistä eri maiden valvontaviranomaisten kesken. Tiivis yhteistyö on yhä tärkeämpää, koska markkinoiden nopeat muutokset ovat vaikeuttamassa viranomaisten mahdollisuuksia valvoa valvottavien

[2] Vakuutus- ja rahoitusvalvonnan kehittämistyöryhmän muistio, valtiovarainministeriö, 9/1999

taloudelliseen tilaan liittyviä riskejä. Mahdolliset valtiollisten rajojen yli tapahtuvat fuusiot, kansainväliset yhteistyömuodot tai muut suoraan valtiosta toiseen tarjottavat rahoituspalvelut nopeuttavat entisestään palveluiden kansainvälistymistä ja vaikeuttavat valvontaa ja riskien arviointia.

Mahdollisten pankkikriisien kaltaisten rahoituskriisien hoitoon liittyvät ratkaisut eivät euro-oloissa enää ole yksinomaan kansallisia, vaan niissä on otettava huomioon koko euroaluetta koskevia menettelytapoja ja periaatteita. Keskuspankin hätärahoitusta tullaan todennäköisesti myöntämään ainoastaan turvaavin vakuuksin, jolloin kansallinen liikkumavara tulee olemaan rajoitetumpi kuin aikaisemmin. Mahdollisissa vakavaraisuutta tukevissa toimissa tai yksittäisten luottolaitosten toiminnan organisointia koskevissa järjestelyissä joudutaan jatkossa aikaisempaa selkeämmin ottamaan huomioon EU:n määrittämät kilpailunäkökohdat ja tukitoimiin tarvitaan etukäteisnotifiointi tai ainakin jälkikäteen komission hyväksyntä.

LIITTEET: Keskeiset pankkitukitapahtumat (liite 1)

Pankkitukitaulukko (liite 2)

Oikeudenkäynnit (liite 3)

VALTION VAKUUSRAHASTO

Liite 1

PANKKITUEN KESKEISET TAPAHTUMAT -> 10/99

		Julkinen pankkituki mmk
syksy 1990	SP:n vakautusohjelma SKOP:lle, sp:t merkitsivät SKOP:n osakepo:n korotuksen	
kevät 1991	SP:n tervehdyttämisohjelma SKOP:lle	
19.9.1991	SP otti SKOP:n hallintaansa,	
	SP:n holding-yhtiöt ostivat SKOP:n merkittävimmät osake- ja kiinteistösijoitukset	
	sekä pääosan Tampella-vastuista	16 182
8 ja 12/1992	VM:n yleinen pääomatuki talletuspankeille luotonantokyvyn varmistamiseksi yhteensä	7 742
	(SKOP 580, Arsenal-SSP 1094, SP:t 160, OP:t 1530, KOP 1726, SYP 1749, PSP 903)	
	(nostot vuoden loppuun mennessä, STS-Pankki Oy:n palautus 170 mmk on netotettu)	
30.4.1992	Valtion vakuusrahasto perustettiin	
15.6.1992	SKOP-osakkeiden ja pääomatodistusten osto Suomen Pankilta	1 500
26.6.1992	Tukilaina Säästöpankkien Vakuusrahastolle ja takaus SSP:n vastuudebentuurille	7 200
11.11.1992	SSP:n takauksen muuttaminen vastuudebenluurin merkitsemiseksi	
18.12.1992	SSP:n tukilainan konvertointi + takauksen loppuosan muuntaminen pääomatodistukseksi	
22.12.1992	SKOP:n tukipäätös	1 500
30.12.1992	SSP:n tukipäätös	4 700
23.2.1993	VVR-lakia muutettiin	
8.4.1993	STS:n tukipäätös	3 036
	Liikepankkien vakuusrahaston varojen siirto valtion vakuusrahastolle	-357
27.4.1993	SSP:n tukipäätös	1 100
24.5.1993	SKOP:n tukipäätös	700
1.7.1993	KOP:lta osana STS-järjestelyyn liittyvää riskinjakoa, 75 mmk	
19.8.1993	SSP:n tukipäätös	1 000
19.8.1993	KOP:n pääoman hankinnan takaamista koskeva periaatepäätös	(1 800)
19.8.1993	SYP/Unitaksen pääoman hankinnan takaamista koskeva periaatepäätös	(1 000)
22.10.1993	SSP:n liiketoiminta ja osakekanta myytiin KOP:lle, op:eille, PSP:lle ja SYP:lle	-5 600
	Periaatepäätös omaisuudenhoitoyhtiön perustamisesta ja sen rahoituksen takaamisesta	(28 000)
18.11.1993	SSP:n omaisuudenhoitoyhtiö Oy Arsenal Ab:n perustaminen	5 000
18.11.1993	OVR:n vieraan pääoman korkojen takaamista koskeva periaatepäätös	(900)
2.12.1993	VVR perusti 14.12.1993 kolme osakeyhtiötä (Resolution-yhtiöt), jotka ostivat SKOP:n	
	Yhdysvalloissa olevaa ongelmaomaisuutta.	
	Omistusjärjestelyssä ei suoritettu rahavastiketta, mutta se sitoi valtion takausvaltuutta noin	300
22.12.1993	SKOP:n tukipäätös	350
31.12.1993	Säästöpankkien Vakuusrahasto lyhensi tukilainaa	-345
19.5.1994	Päätös takauksen antamisesta Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:n lainanotolle	28 000
kesäkuu 1994	SSP:n oman pääoman palautusta	-686
7.7.1994	SSP:n eläkevastuun kattaminen	232
24.8.1994	SSP Oy:n myynti Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:lle	
8.9.1994	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:n tukipäätös	6 000
30.9.1994	VVR osti SKOP:lta sen luxemburgilaisen tytärpankin Skopbank International S.A:n	118
24.11.1994	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:n takauspäätöksen muutos	
28.12.1994	VVR osti SKOP:lta sen lontoolaisen tytärpankin FennoScandia Ltd:n	138
30.12.1994	SKOP:n tukipäätös	450
-> 31.12.1994	VVR:n Resolution-yhtiöiden luottojen lyhennys sekä kurssimuutoksen vaikutus/takuu	-174
-> 31.12.1994	Takaisinmaksuja ja tuen palautuksia SP:lle (kumulatiivisesti)	-6 350
2.2.1995	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:n takauspäätöksen muutos koron osalta	
9.2.1995	Om.hoitoyhl. Arsenal Oy osti SSP:n erillisseurantaerät VVR:lta ja vo-pankeilta 724 mmk:lla	-579
23.3.1995	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:n tukipäätös	8 000
huhtikuu 1995	VVR:n Resolution-yhtiöiden luottojen lyhennys/takuu	-29
15.6.1995	SKOP:n terveen luotto- ja takauskannan sekä Teollistamisrahasto Oy:n ja	
	SKOP-Rahoitus Oy:n osakekantojen myynti Svenska Handelsbankenille	
3.7.1995	Säästöpankkien Vakuusrahasto maksoi jäljellä olevan tukilainan takaisin VVR:lle	-155
16.11.1995	Siltapankki Oy:n myynti Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:lle	
30.11.1995	Siltapankki Oy ja SSP Oy muuttuivat omaisuudenhoitoyhtiöiksi	
	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:n 28 000 mmk:n valtion takauskiintiöstä	
	siirrettiin 2 000 mmk omaisuudenhoitoyhtiöksi muuttuneelle SSP :lle	
-> 31.12.1995	VVR:n Resolution-yhtiöiden luottojen kurssimuutoksen vaikutus/takuu	-8

23.1.1996	OKO luopui SHOP:n hyväksi 422 milj. markan vattion vuoden 1992 pääomasijoituksesta Samalla OVR antoi koronmaksusta takauksen ja OKO pääomasta takaisinostositoumuksen	
1.5.1996	VVR-lakia muutettiin. VVR siirtyi valtioneuvoston alaisuuteen ja sen tehtäviä hoitaa VM.	
23.5.1996	Sponda-konserni siirtyi Suomen Pankilta valtiolle 1232 milj. markalla.	
toukokuu 1996	VVR:n Resolution-yhtiöiden luottojen lyhennys/takuu	-45
13.6.1996	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:n tukipäätös	1 500
28.6.1996	11 osuuspankkia luopui TSOP:n hyväksi 67,9 milj. markan valtion vuoden 1992 pääomasijoituksesta. Samalla OVR antoi koronmaksusta takauksen ja pääomasta takaisinostositoumuksen	
kesäkuu 1996	Sponda Oy/Solidium Oy:n lainojen lyhennykset Suomen Pankille	-800
syyskuu 1996	Sponda Oy/Solidium Oy:n palautuksia Suomen Pankille	-464
5.12.1996	Sponda Oy myi Solidium Oy:n osakekannan valtiolle	
16.12.1996	Sponda Oy/Solidium Oy:n lainojen lyhennykset Suomen Pankille	-3 268
19.12.1996	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:n tukipäätös	2 300
19.12.1996	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:lle myönnetyn takauksen alentaminen	-9 100
19.12.1996	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-SSP Oy:lle myönnetyn takauksen alentaminen	-900
31.12.1996	Osuuspankkien Vakuusrahaston vieraan pääoman korkojen takaamista koskevan periaatepäätöksen raukeaminen	-(900)
-> 31.12.1996	Säästöpankit maksaneet yleistä pääomatukea takaisin (kumulatiivisesti)	-29
11.2.1997	KOP:n ja SYP/Unitaksen pääoman hankinnan takaamista koskevien periaatepäätösten raukeaminen	-(2 800)
26.3.1997	Säästöpankit maksaneet yleistä pääomatukea takaisin	-1
25.9.1997	Merita maksoi SYP:n pääomatodistuksen takaisin	-1 749
syys-lokakuu 97	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-SSP Oy maksoi takaisin VVR:lle SSP:n vastuudebentuurilainan	-1 400
19.11.1997	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:lle myönnetyn takauksen alentaminen	-2 730
19.11.1997	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-SSP Oy:lle myönnetyn takauksen alentaminen	-270
11.12.1997	Säästöpankki Optia maksoi yleistä pääomatukea takaisin	-5
22.12.1997	Postipankki maksoi yleisen pääomatuen takaisin	-903
22.12.1997	Osuuspankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin	-816
29.12.1997	Etelä-Karjalan Sp maksoi yleistä pääomatukea takaisin	-5
joulukuu 1997	VVR:n Resolution-yhtiöiden luottojen viimeiset lyhennykset/takuu	-45
2.2.1998	Säästöpankki Optia maksoi yleisen pääomatuen takaisin	-5
9.2.1998	Säästöpankki Aktia maksoi yleistä pääomatukea takaisin (ml. Porvoo ja Vaasa)	-90
27.2.1998	Merita maksoi KOP:n pääomatodistuksen takaisin	-1 726
04.03.1998	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Liedon sp.)	-3
09.03.1998	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Etelä-Karjalan sp.)	-10
13.3.1998	VVR:n SKOP:lta ostaman Skopbank Internat. S.A:n kauppahinnan tarkistus	-118
31.3.1998	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Hauhon sp.)	-1
16.4.1998	VVR:n SKOP:lta ostaman FennoScandia ltd:n kauppahinnan tarkistus	-138
4.5.1998	Osuuspankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Kyrönmaan op)	-6
3.6.1998	Sponda Oy:n osakeanti	-733
11.6.1998	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Ikaalisten sp.)	-1
30.6.1998	Osuuspankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Op Realuny/SHOP)	-709
15.9.1998	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Parkanon sp.)	-3
20.11.1998	Valtioneuvosto päätti SKOP:n asettamisesta vapaaehtoiseen selvitystilaan	
8.12.1998	Eduskunta poisti pankkitukilausuman	
28.12.1998	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Kalannin sp.)	-1
29.12.1998	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Sysmän sp.)	-1
30.12.1998	SKOP:n hallintoneuvosto päätti SKOP:n asettamisesta vapaaehtoiseen selvitystilaan	
31.12.1998	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Längelmäen sp.)	-1
31.12.1998	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Ikaalisten sp.)	-2
8.1.1999	Säästöpankit maksoivat yleistä pääomatukea takaisin (Lammin sp.)	-2
28.1.1999	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:lle myönnetyn takauksen alentaminen	-5 800
28.1.1999	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-SSP Oy:lle myönnetyn takauksen alentaminen	-200
28.6.1999	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oyj:n osakepääoman alentaminen/pääomatuen palautus valtiolle (2053 mmk) ja VVR:lle (547 mmk)	-2 600
30.6.1999	Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oyj:n jakautuminen Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-Perintä Oyj:ksi ja Arsenal-Kiinteistö Oy:ksi sekä Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-SSP Oy:n jakautuminen Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-SSP-Perintä Oy:ksi ja SSP-Kiinteistö Oy:ksi (rekisteröitymiset). Valtioneuvosto päätti 23.6.1999, että Arsenal-Kiinteistö Oy ja SSP-Kiinteistö Oy eivät ole omaisuudenhoitoyhtiöitä.	
12.8.1999	Valtioneuvosto päätti VVR:n omistamien Arsenal-Kiinteistö Oy:n osakkeiden myymisestä Kapiteeli Oy:lle	
	Maksettu tuki yhteensä	39 087
	Takaukset, periaatepäätökset takauksista	9 000

VALTION VAKUUSRAHASTO

JULKINEN PANKKITUKI 10/1999, (netto, mmk)

	Suomen Pankki	Valtion talousarvio				Valtion vakuusrahasto						KAIKKI YHT.
		Valtion pääoma-sijoitus	Pääoma-todistus	Osake- ym pääoma	Takaus/ takuu	Vast. deb. laina	Pääoma-todistus	Osake- ym pääoma	Muu tuki	Takaus/ takuut yhteensä	Maksettu tuki yhteensä	
SKOP	4 068 1)	580	800	499 6)			2 700	1 000 7)			9 647	9 647
Säästöpankit												
OHY Arsenal Oy				19 189	8 370			1 011		8 370	20 200	28 570
OHY Arsenal - SSP Oy				250 3)	630		2 884 5)	3 050 3)	377 4)	630	6 561	7 191
Säästöpankkiryhmä yht.	4 068	580	800	19 938	9 000		5 584	5 061	377	9 000	36 408	45 408
OKO												
Osuuspankit												
Osuuspankkiryhmä yht.												
Postipankki												
Merita Pankki												
OHY Arsenal - Silta Oy							3 036 8)				3 036	3 036
Muut pankit yhteensä							3 036				3 036	3 036
Yhteensä	4 068	580	800	19 938	9 000		8 620	5 061	377	9 000	39 444	48 444
Liikep./PSP:n vakuusrah.									-357		-357	-357
YHTEENSÄ	**4 068**	**580**	**800**	**19 938**	**9 000**		**8 620**	**5 061**	**20**	**9 000**	**39 087**	**48 087**
-josta lopulliset menetykset	4 068			250			4 131	4 050			12 499	12 499
Pankkituen korkomenot												16 800 2)

1) SP:n lopullinen tappio Skopin haltuunotosta
2) Arvio 10/1999 mennessä
3) SSP Oy:n osakkeista realisoitunut tappio
4) SSP:n eläkevastuun kattaminen ja vo-pankeille erillisseurantaeristä maksettu osuus SSP:n luovutussopimuksen mukaisesti
5) SSP Oy:n pääomatodistuksista kirjattu tappio
6) Sponda Oy:n osakekannan kauppahinta vähennettynä Spondan osakeannista saadut tulot
7) Yrityspankki Skop Oy:n osakeet kirjattu arvottomiksi
8) Lukuun sisältyy Arsenal-Silta Oy:n pääomatodistuksiin tehty 1.247 milj. markan arvonalennus

PANKKIOIKEUDENKÄYNNEISSÄ ANNETUT TUOMIOT VUOSINA 1994-1999

Käräjäoikeudet	Hovioikeudet	Korkein oikeus	Lainvoimainen tuomio
32 kpl tuomiota	24 kpl tuomiota	2 kpl tuomiota (Siltapankki Oy ja Mäntsälän Säästöpankki)	19 kpl, joista kanne
5 kpl vireillä	7 kpl vireillä	9 kpl valituslupaa evätty	12 kpl hyväksytty kokonaan/osittain
		4 kpl valituslupaa myönnetty (lisäksi 2 kpl vireillä)	6 kpl hylätty
			1 kpl peruttu
			Vastaajat tuomittu: - noin 53 miljoonan markan vahingonkorvauksiin - noin 5 miljoonan markan oikeudenkäyntikulukorvauksiin

Lähde: Valtion vakuusrahasto

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 7/2000 vp

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle pankkituesta 16.11.1999

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 17 päivänä marraskuuta 1999 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtioneuvoston selonteon eduskunnalle pankkituesta 16.11.1999 (VNS 4/1999 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina
- finanssineuvos Jarmo Kilpelä ja finanssineuvos Jarmo Väisänen, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Liisa Lehtimäki, oikeusministeriö
- osastopäällikkö Heikki Koskenkylä, Suomen Pankki
- apulaisjohtaja Kaiju Kallio, Rahoitustarkastus
- tutkimuspäällikkö Juhani Iivari, Stakes
- toimitusjohtaja Jorma Kuoppala, Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oyj
- toiminnanjohtaja Leena Veikkola, Takuu-Säätiö
- pääekonomisti Pasi Holm, Suomen Yrittäjät
- toimitusjohtaja Matti Sipilä, Suomen Pankkiyhdistys.

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Hyväksyessään talousvaliokunnan mietinnön TaVM 27/1998 vp hallituksen esityksestä laeiksi eräistä viitekoroista sekä korkolain muuttamisesta (HE 176/1998 vp) eduskunta hyväksyi lausuman, jossa se edellytti, "että valtioneuvosto antaa vuoden 1999 aikana selonteon eduskunnan pankkituen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä vastikkeellisuutta koskevien ehtojen toteutumisesta. Selonteossa tulee antaa selvitys Valtiontalouden tarkastusviraston suorittamasta Suomen Säästöpankin liiketoiminnan luovutuksessa noudatetun menettelyn laillisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden tarkastuksesta. Selonteossa tulee lisäksi arvioida eri pankeille ja pankkiryhmittymille myönnetyn pääomatuen ehtojen tarkoituksenmukaisuus kokonaistaloudelliselta kannalta."

Selonteossa on kuvaus Suomen pankkisektorin kehityksestä 1990-luvulla, selvitys myönnetystä pankkituesta ja sen palautumisesta sekä pankkituelle asetettujen ehtojen toteutumisesta. Lisäksi selonteossa on tukea saaneiden yhtiöiden tilannearviointi, selostetaan toimenpiteitä rahoitusjärjestelmäkriisien estämiseksi ja tarkastellaan Valtiontalouden tarkastusviraston raporttia.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Pankkituelle asetetuista ehdoista ja niiden toteutumisesta

Valtioneuvosto on aikaisemmin antanut eduskunnalle tiedonannot pankkituesta (VNT 1/1993 vp) sekä suunnitelmasta rahoitusjärjestelmän tervehdyttämiseksi, tervehdyttämiseen käytettävistä keinoista ja julkisen tuen palauttamisesta valtiolle (VNT 1/1996 vp — TaVM 26/1996 vp). Lisäksi pankkitukea on käsitelty eduskunnassa useiden muiden asioiden yhteydessä, jotka ovat koskeneet lainsäädäntöä ja pankkitukeen varattavia määrärahoja.

Pankkituelle asetettuja ehtoja ja niiden toteutumista on käsitelty myös Valtion vakuusrahaston vuosikertomuksissa. Valtion vakuusrahastosta annetun lain mukaan eduskunnan valitseman Valtion vakuusrahaston valtuuston tehtävänä on ollut muun muassa valvoa pankkituelle asetettujen ehtojen noudattamista.

Pankkituelle asetetut ehdot ovat koskeneet pankkituen avoimuutta ja julkisuutta, pankkituen houkuttelevuutta ja julkisten varojen sitoutumista, omistajien taloudellisen vastuun toteutumista (vastikkeellisuutta), pankkijärjestelmän toiminnan tehokkuutta ja rakennetta, kilpailua ja tuettavan pankin johdon palvelussuhteen ehtoja.

Selonteossa on selvitetty pankkituen ehtojen toteutumista. Valiokunta pitää selvitystä tyydyttävänä. Jälkikäteenkin arvioiden pankkikriisi hoidettiin syvän taloudellisen laman oloissa suhteellisen hyvin, jota tukevat myös aiheesta tehdyt tutkimukset.

Pankkien toiminnasta nykyisin

Pankkikriisin seurauksena ja sen jälkeen toimintaympäristössä tapahtuneen nopean kehityksen johdosta rahoitusmarkkinoiden rakenteessa on tapahtunut ja edelleen on tapahtumassa merkittäviä muutoksia. Pankit ovat oma-aloitteisesti tehostaneet toimintaansa, ja pääosin ne sijoittuvat hyvin kansainvälisessä tehokkuusvertailussa. Pankkien tehokkuus ja kannattavuus on parantunut niin, että niiden lamansietokyky on aikaisempaa parempi.

Tallettajien saamisten turvaamiseksi talletuspankin on kuuluttava niiden kannatusmaksuin kartuttamaan ja ylläpitämään talletussuojarahastoon. Pankin jouduttua vaikeuksiin rahastosta korvataan samassa pankissa olevia asiakkaan varoja enintään 150 000 markan määrään asti. Tallettajien tulee tiedostaa, että vastaisuudessa valtio ei tule pelastamaan vaikeuksiin joutuneita pankkeja, vaan heidän talletustensa turvana on laissa säädetyin rajoituksin talletussuojarahasto.

Valiokunta pitää tärkeänä, että pankkien sisäinen valvonta on organisoitu tehokkaasti ja kattavasti. Erityisesti valiokunta korostaa pankkien riskienhallinnan riittävyyttä, josta pankkien johdon tulee ottaa vastuu. Viranomaiset valvovat säädösten ja määräysten noudattamista, ja pankkien itsensä tulee huolehtia siitä, että liiketoiminta on terveellä pohjalla. Kun muun muassa arvopaperimarkkinoilla eräillä aloilla on tapahtunut kiihkeää nousua, valiokunta korostaa reaalivakuuksien merkitystä.

Rahoitusmarkkinoiden viranomaisvalvonnasta

Suomen Pankin yhteydessä toimiva Rahoitustarkastus valvoo rahoitusmarkkinoita ja niillä toimivia. Vakuutusvalvontavirasto valvoo ja tarkastaa vakuutusalaa. Vakuutusvalvontaviraston johtokunnassa on vakuutusalan asiantuntijoiden lisäksi lain nojalla Rahoitustarkastuksen johtaja, Suomen Pankin edustaja ja luottolaitostoiminnan asiantuntija valtiovarainministeriöstä.

Rahoitusala on kehittymässä nopeasti ja keskittymässä suurempiin kansainvälisiin toimijoihin. Suomeenkin on syntymässä ensimmäinen ns. finanssitavaratalo. Rahoitusalan tuotekehitys on ripeää, ja tuotteita tarjotaan mitä erilaisimpien kanavien kautta, johon uusi teknologia tarjoaa entistä monipuolisemmat mahdollisuudet.

Valiokunta pitää äärimmäisen tärkeänä, että valvontaviranomaisten resurssit ja ammattitaito ovat ajan vaatimusten mukaiset ja että valvonta

on kattavaa. Rajat ylittävä toiminta edellyttää valvontaviranomaisilta hyvää kansainvälistä yhteistyötä. Rahoitusalan valvonnan organisoinnin tulee seurata alalla tapahtuvaa kehitystä. Vastaisuudessa on tarpeen uudelleen selvittää vakuutusvalvonnan ja rahoitustarkastuksen yhdistäminen.

Velkaongelmasta

Ylivelkaisuus lamauttaa lukuisia kotitalouksia. Tämä on inhimillisesti raskasta ja kansantaloudelle kallista. Ylivelkaisuus aiheuttaa työstä syrjäytymistä, koska omat, laillisesti hankitut ansiotulot eivät juuri lainkaan paranna kulutusmahdollisuuksia. Velkaongelmien vuoksi myös monet entiset yrittäjät ovat toimintakyvyttömiä. Tämä tulee kansantaloudelle kalliiksi, koska yrittäjistä ja yrittäjyydestä Suomessa on muutenkin pulaa.

Joissakin maissa velallinen voidaan asettaa henkilökohtaiseen konkurssiin, jolloin velallisen omaisuus realisoidaan ja jaetaan velkojien kesken ja sen jälkeen hän vapautuu veloistaan. Yksityishenkilön asettamista henkilökohtaiseen konkurssiin tulisi selvittää myös Suomessa. Se ei kuitenkaan saisi kohtuuttomasti loukata velkojien etua, eikä niiden etua, jotka ovat antaneet takauksen tai muun vakuuden.

Jos velallisen mahdollisuus vapautua veloistaan helpottuu, se merkitsee luontonantajien riskin kasvamista. Tämä taas saattaa kannustaa esimerkiksi kulutusluottojen tarjoajia suurempaan huolellisuuteen. Kun luottoja markkinoidaan jälleen tehostetusti ja uusia luottokanavia kehitellään jatkuvasti, luotonantajan oikeusturvan kannalta on perusteltua tutkia mahdollisuutta perustaa Suomeen positiivinen luottorekisteri, josta luotonantaja voisivat tarkistaa luototettavan senhetkiset velvoitteet.

Yksityishenkilön velkajärjestelyn ulkopuolelle on eri syistä jäänyt velallisia, joilla ei ole mahdollisuuksia maksaa perinnässä olevia velkojaan ainakaan kokonaan. Heidän asemansa kannalta merkittäviä lainsäädäntöhankkeita ovat velkaneuvonnan lakisääteistäminen, ulosottoperusteen täytäntöönpanokelpoisuuden vanhentuminen, vanhentumislainsäädännön uudistaminen ja korkolain mahdollinen tarkistaminen. Valiokunta kiirehtii näiden hankkeiden valmistelua.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

> *että eduskunta hyväksyy tämän mietinnön mukaisen lausunnon ja lähettää sen valtioneuvostolle tiedoksi ja huomioon otettavaksi ja*
>
> *että hyväksytään yksi lausuma* ***(Valiokunnan lausumaehdotus)****.*

Valiokunnan lausumaehdotus

> *Eduskunta edellyttää, että hallitus kiirehtii lainsäädännöllisten keinojen valmistelua yksityishenkilöiden velkaongelman helpottamiseksi. Tässä yhteydessä tulee selvittää mahdollisuudet ottaa soveltuvin osin käyttöön myös veloista vapauttava henkilökohtainen konkurssi sekä positiivinen luottorekisteri.*

TaVM 7/2000 vp — VNS 4/1999 vp

Helsingissä 30 päivänä maaliskuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Leena Luhtanen /sd		Marja-Leena Kemppainen /skl
vpj.	Mauri Salo /kesk		Pekka Kuosmanen /kok
jäs.	Jouni Backman /sd		Mika Lintilä /kesk
	Klaus Hellberg /sd		Kirsi Piha /kok
	Susanna Huovinen /sd		Juhani Sjöblom /kok
	Mikko Immonen /vas		Osmo Soininvaara /vihr (osittain)
	Reijo Kallio /sd	vjäs.	Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eelis Roikonen.